

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 13.

Onsdagen den 5 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående arvoden åt personal vid valstatistik; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion angående revision i visst syfte av gällande författningar rörande häradsallmänningar och andra genom kronans försorg tillkomna allmänningsskogar; och

nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående införande av statorparsystem å större egendomar.

Föredrogs herr *Thams* motion, nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spritdrycksaccis m. m.

Herr *Tham*: På förekommen anledning anhåller jag, att kammaren ville lämna tillstånd till att min i går väckta motion rörande spritdrycksaccisen ändras så till vida, att det i motionen föreslagna tillägget till förordningen den 1 juli 1918, angående handel med skattefri sprit, ur motionen måtte utgå.

Denna anhållan bifölls, varefter ifrågavarande motion, i enlighet därmed ändrad, hänvisades till bevillningsutskottet.

Föredrogs, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo bankoutskottets utlåtanden nr 10 A och B samt 15 ävensom jordbruksutskottets memorial och utlåtanden nr 20—24.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under

riksstatens nionde huvudtitel, innefattande avslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12 och 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 79 och 80.

Lades till handlingarna.

Punkterna 81 och 82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 83 och 84.

Lades till handlingarna.

Punkterna 85—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 93 och 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111.

Lades till handlingarna.

Punkten 112.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 113—116.

Lades till handlingarna.

Punkterna 117—119.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 120 och 121.

Lades till handlingarna.

Punkterna 122—128.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 129 och 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131 och 132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 133—136.

Lades till handlingarna.

Punkterna 137 och 138.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 30 och 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 35 och 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 53—58.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskild bestämmelse att tills vidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under förde huvudtiteln för bestridande av kostnader, som kunna bliva en följd av uppskjutande tillsvidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet.

*Om uppskov
med uppskö-
randet av vissi
kasernetablis-
semang m. m.*

Uti en till riksdagen avlåten, den 14 februari 1919 dagtecknad

Om uppskov
med uppförande
medel av visst
kasernetablissemang
m. m.

(Forts)

proposition, nr 97, vilken för beredande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för bestridande av de särskilda kostnader, som kunde bliva en följd av uppskjutande tillsvidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 104,750 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för bestridande av de särskilda kostnader, som kunde bliva en följd av uppskjutande tills vidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. G. W. Wrangel, J. L. Widell, E. A. Hallin, A. R. Rooth, J. Erlansson, S. E. J. Lübeck* och *K. E. W. Söderhielm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Widell: Herr greve och talman, mina herrar! Det tycks verkligen vara ett olycksöde, som vilar över Södra skånska infanteriregementets förläggningsfråga. Först efter långvariga utredningar kom man till beslut om regementets förläggning till Lund. Så träffades avtal med Lunds stad angående förläggningen, plats bestämdes för kasernen och man inköpte övningsfält. Men då uppstod genast fråga om att uppriva det fattade beslutet, därför att övningsfältet ansågs olämpligt för sitt ändamål; det bestod nämligen till stor del av bördig åker. Emellertid löstes frågan angående övningsfältet på ett synnerligen lyckligt sätt, och beslutet om förläggningen stod fast. Men under allt detta drog det ut på tiden, så att, då man stod i beredskap att börja arbetet på uppförande av kasernetablissemang, hade kristiden kommit med dess våldsamt uppskrivade priser för byggnadsarbeten. Fråga uppstod då åter om uppskov med kasernbygget. Emellertid uttalade sig både 1916 och 1917 års riksdagar för att arbetet borde fullföljas, och 1917 års statsrevisorer underströko ytterligare fordran på arbetets påskyndande med hänsyn till de otillfredsställande förläggningsförhållandena vid regementet. Trots allt detta ha vi nu förslag före om uppskjutande av dessa byggnadsarbeten. Förslaget har först framställts av försvarskommisjonen, visserligen mot tre reservanter, och det har så upptagits av regeringen och nu tillstyrkts av statsutskottet, dock mot en av 10 utskottsledamöter avgiven reservation. Huvudskälet för uppskov är emellertid nu icke så mycket fördyringen av arbetskostnaden som icke fastmer det förändrade försvarspolitiska läget, eller med andra ord, hänsynen till en blivande allmän revision av försvarsväsendet. Man har ansett, att fullföljande av byggnadsarbetena skulle kunna föregripa

denna revision. Detta skulle kunna ske på två olika sätt, synes det mig: antingen så att revisionen skulle kunna medföra minskning av regementets styrka och sålunda antagligen även en minskning i behovet av kasernutrymme, eller också så, att revisionen skulle komma att ådagalägga, att Södra skånska infanteriregementets kaserner över huvud taget bleve överflödiga. Vad det första beträffar, att revisionen skulle medföra minskning i behovet av kasernutrymme, synes det mig icke kunna motivera ett uppskov med arbetena, endast möjligen en lämplig begränsning av dem. Inom försvarskommissionen framkom även tanke på att tills vidare utföra endast en del av arbetena, så att regementet kunnat flytta in i den nya kasernen och skolorna kunnat förläggas dit. Emellertid ville man icke gå med på denna linje, men reservanterna inom försvarskommissionen och reservanterna i statsutskottet hava upptagit denna tanke.

*Om uppskov
med uppförandet av vissa
kasernetablissemang m. m.*

(Forts.)

Återstår då att revisionen skulle kunna giva till resultat, att kasernerna över huvud taget bleve obehövlige. Om revisionen skulle giva vid handen, att Södra skånska infanteriregementet skall slopas, är det uppenbart, att icke heller någon kasern skulle behövas. Men ett sådant resultat får jag för min del anse alldeles uteslutet, ty om vi skola ha något försvar över huvud taget — och det tror jag att även flertalet av dem, som nu äro med om att tillstyrka uppskov med detta byggnadsarbete, anse — förefaller det självklart, att det aldrig kan komma i fråga att indraga Södra skånska infanteriregementet, som uppsattes av Sveriges bördigaste och folkrikaste bygd. Men då komma nog också kasernerna att vara behövlige. Visserligen kan man tänka sig en minskning i övningstiden, t. ex. en övergång från nuvarande vinterlinje till sommarlinje, men detta kan icke inverka på frågan. Jag vill erinra om, att beslutet om uppförande av ifrågakaserner fattades icke på grund av 1914 års härordning utan på grund av 1901 års härordning; beslutet därom var sålunda grundat på sommarlinjen. Nu säger man, att en blivande utredning möjligen kan medföra en ytterligare minskning i övningstiden, så att denna komme att understiga den enligt 1901 års härordning fastställda. Om vi vore alldeles fritt ställda, skulle naturligtvis i sådant fall kunna inträffa, att man icke komme att behöva dessa kaserner. Regementet kunde då förläggas på samma sätt som före 1901, nämligen på övningsfälten. Men nu ha alla övriga infanteriregementen fått moderna kaserner uppförda. Det kan då ej ifrågasättas, att ett enda truppförband, Södra skånska infanteriregementet, skulle allt framgent få dragas med en så väsentligt sämre förläggning än alla andra truppförband. Det kommer alltså ur rättvisans synpunkt att framställas ett oavvisligt krav därpå, att samma tidsenliga förläggning, som övriga infanteriregementen hava, också bör komma Södra skånska infanteriregementet till del.

För min del kan jag alltså icke anse, att försvarsrevisionen på något sätt skulle föregripas genom att detta kasernbygge nu fullföljes, ty om vi i framtiden behöva Södra skånska infanteriregementet —

*Om uppskov
med uppfö-
randet av visst
kasernetablis-
semang m. m.*

(Forts.)

och det anser jag för givet — komma vi också att behöva kaserner för detsamma.

Det andra skälet för ett uppskov är givetvis de dyra byggnadskostnaderna, och det är ju möjligt, att ett uppskov skulle kunna medföra minskning i dessa kostnader, men hur stor denna minskning skulle bli, är ytterligt osäkert. En minskning kan närmast tänkas på kostnaden för materialier, men en god del av dessa materialier är redan anskaffad. För övrigt är det så, att kostnaden för materialier uppgår till endast hälften av byggnadskostnaden, medan hälften faller på arbetslönerna, och att dessa under den närmaste tiden skulle gå ned, förefaller knappast troligt, kanske kan man snarare befara motsatsen. För övrigt komme ett uppskavsbeslut ifråga om byggnadsarbetet att medföra direkta kostnader. Det föreligger en beräkning av, vad dessa kunna gå till. Statsutskottet har sagt, att beräkningen är för hög, och att alla dessa kostnader kunna utan vidare ned sättas, men den grund, som utskottet härvidlag står på, är ytterligt svag, snarast endast ett lösligt antagande. För min del har jag en alldeles motsatt uppfattning och jag tror, att kostnaderna komma att väsentligen överskridas.

Reservanterna i statsutskottet hava pekat på en faktor, som kan få en sådan verkan, nämligen behovet av arbetslöshetsunderstöd åt arbetarna. Arbetarna hava redan framställt krav på att, om byggnadsarbetena inställas, staten skall hålla dem skadeslösa för förlorad arbetsförtjänst, till dess de kunna få annan anställning. Dylika krav anser jag visserligen icke kunna komma i fråga att tillfredsställa. Men om arbetena inställas, blir det å andra sidan nödvändigt att giva arbetslöshetsunderstöd, och bördan härav kommer givetvis att falla på staten till största delen, om icke uteslutande. Jag har varit i tillfälle att taga del av en skrivelse från stadsfullmäktiges ordförande i Lund till statens arbetslöshetskommission, däri ordföranden förklarar att, med hänsyn till det synnerligen ansträngda läge, vari Lunds stads finanser befinna sig, det är för staden omöjligt att på vänligt sätt bidraga till arbetslöshetsunderstöd, utan måste detta falla på staten. Det blir kanske icke så obetydligt detta, ty förhållandet är att byggnadsverksamheten ligger fullständigt nere i stora delar av Skåne, och möjligheterna för dessa arbetare att finna annat arbete äro ytterligt små. Men även om nu arbetslöshetsunderstöden icke skulle gå till så stora belopp, måste jag dock anse det synnerligen olämpligt, att staten inställer arbetena och därmed ökar arbetslösheten med utsikt att få betala arbetslöshetsunderstöd. Jag kan i det avseendet åberopa ett uttalande i en tidning, som jag annars mycket sällan är i tillfälle att med instämmande citera, nämligen Socialdemokraten. Den säger i en artikel häromdagen: »Att ett arbete som detta skall behöva avbrytas till följd av bristande anslag just samtidigt därmed att staten får bereda sig på att på alla vis, bland annat, genom direkt understödsutbetalning, bekämpa arbetslösheten och dess verkningar är fullkomligt upp- och nedvänt. Med rätta ställes det kravet på staten, att den skall bekämpa arbetslösheten genom anordnandet av extra arbeten, men så kommer staten, som den här gjort.

och genom avskedanden ökar de arbetslösas skara.» Jag behöver icke förklara, att detta icke avser kasernbyggandet i Lund utan ett helt annat byggnadsarbete, men det hindrar icke, att uttalandet nog är fullt tillämpligt även på det här förevarande arbetet. Emellertid, huvudskälet mot att nu gå med på ett uppskov är icke detta, hänsynen till arbetarna, huru viktigt detta skäl än må vara, utan de synnerligen bedrövliga förhållanden, under vilka regementet är förlagt i Lund. Huru regementets förläggning till Lund är beskaffad, framgår tydligt av handlingarna i ärendet. Jag kan inskränka mig till att åberopa vad fördelningsläkaren och arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse yttrat. Fördelningsläkaren anser det vara förenat med stor risk för de värnpliktigas hälsa att längre än som är oundgängligen nödigt fortfara med denna förläggning, Och sjukvårdsstyrelsen säger, att den ansåge regementets förläggning såväl å den s. k. norra som den s. k. södra kasernen alltjämt vara sådan, att den ej motsvarade ens de mest minimala fordringar i hygieniskt avseende. Det finnes ej något försvar för att bibehålla de nuvarande lokalerna såsom förläggning för regementet en enda dag längre, än som vore oundgängligen nödvändigt. Förläggningen måste således snarast möjligt flyttas till andra lokaler. Bland dylika, redan befintliga, vore regementets gamla baracker å Revinge lägerplats de enda, vilka, sjukvårdsstyrelsen veterligt, kunde komma i fråga. Även dessa motsvarade emellertid så föga även blygsamma anspråk på hygien, att sjukvårdsstyrelsen ville bestämt avvisa tanken på en förläggning av regementet dit, även om det skulle gälla endast en kortare tid, och i så fall den varmare delen av året. Då några redan färdiga byggnader i Lund eller dess omgivning ej stode att erhålla för ett ombyte av förläggningen för regementet, finnes enligt sjukvårdsstyrelsens förmenande ej annan utväg än att låta den provisoriska förläggningen vara kvar, intill dess att den kunde utbytas mot en permanent, och under tiden tillse, att de hygieniska vådorna bleve så få som möjligt. På grund därav förordade sjukvårdsstyrelsen på det bestämdaste, att de påbörjade arbetena för utförandet av kasernetablissemang invid Lund för Södra skånska infanteriregementet enligt faställda planer fullföljdes samt därjämte, att arbetena måtte bedrivas med all den kraft och all den skyndsamhet, omständigheterna medgäve.

För min del är jag i tillfälle att till alla delar vitsorda, att förlägningsförhållandena äro så dåliga, som här sagts. Jag har såsom ledamot av försvarskommissionen varit i tillfälle att på ort och ställe undersöka förhållandena, och jag, och som jag tror även de övriga ledamöterna av kommissionen, hava fått ett starkt intryck av huru dåliga förhållandena äro.

Då så vitt jag kan se ingenting tvingar till uppskjutande av byggnadsarbetena, då de ekonomiska skälen härför icke få vara avgörande och då ett uppskov måste medföra stora olägenheter, anhallar jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade, av herr Swartz med flera avgivna reservationen.

*Om uppskov
med uppfö-
randet av visst
kasernetablis-
semang m. m.*

(Forts.)

*Om uppskov
med uppfö-
randet av visst
kasernetablis-
semang m. m.*
(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har icke gjort mig beredd på att uppträda i denna fråga, då jag icke tillhör den avdelning av statsutskottet som behandlat detta ärende; men då jag icke kan finna de bland denna avdelnings medlemmar, som företräda utskottsmajoritetens mening här närvarande och då jag tidigare inom försvarskommissionen deltagit i denna frågas behandling, skall jag be att få säga några ord.

Såsom alla här känna till, ingår ju i det uppdrag försvarskommissionen erhållit, att taga under överbägande, i vilken mån begränsningar i nu föreliggande utgifter å försvarsområdet kunna göras, och därmed besparingar åstadkommas, utan att därmed på något särskilt ogynnsamt sätt försvarets utveckling i övrigt påverkas, under avvaktan på, att en verklig försvarsrevision kommer till stånd. Det var då rätt så naturligt, att man inom försvarskommissionen måste särskilt fästa sig vid den fråga, som nu här föreligger, frågan om uppförandet av nytt kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet; detta bland annat därför, att här i alldeles särskilt hög grad de kostnader, som nu senast beräknats vara behövliga för etablissemangets fullbordande, ställa sig synnerligen höga i förhållande till de först gjorda beräkningarna. Dessa gingo, såsom framgår av utskottets betänkande, upp till ett belopp av 2,173,200 kronor, under det att däremot nu kostnaderna beräknats uppgå till 5,368,675 kronor, och detta utan någon garanti för att kostnaderna skulle stanna ens vid det beloppet. Då nu detta etablissemangs fullbordande är anknutet till den förutsättningen, att hela vårt försvar i fortsättningen skulle vara anordnat i överensstämmelse med 1914 års beslut, under det att man nu från regeringshåll låtit förstå, att en annan försvarskommission skulle följa, vilken skulle få till uppgift att taga under omprövning hela försvarsorganisationen, är det uppenbart, att i dessa omständigheter ligger ett starkt skäl för att fråga, huruvida icke med detta byggnadsarbete borde tillsvidare anstå och ett uppskov göras, för att man i sammanhang med denna allmänna försvarsrevision skulle kunna få en bestämd uppfattning om, huruvida arbetet borde fortsättas såsom förut tillämnats, eller helt avbrytas eller eventuellt bedrivs i mer begränsad omfattning.

Därmed följer givetvis en annan fråga, och det är den, huruvida den förläggning detta regemente nu har är av den art, att regementet utan alltför stora olägenheter skulle kunna stanna kvar en tid i densamma. Det kan då icke undgå att frappa, att denna förläggning, som på sätt nu skett av olika myndigheter utdömts, dock i alldeles samma skick förordades och betecknades såsom åtminstone fullt användbar, när för några år sedan det var fråga om regementets förflyttning från Revinge till Lund. Då betecknade vederbörande armémyndigheter förläggningförhållandena vara, om icke av prima art, dock såsom tillfredsställande och fullt användbara en tid framåt. Om detta gällde för några år sedan — och dessa förläggningförhållanden torde icke hava blivit försämrade sedan dess — utgick försvarskommissionen från att de vore användbara även under den tid, som krävdes för att den nya försvarskommis-

sionen skulle kunna slutföra den utredning den kan få åt sig anförtrödd. Då man dessutom får hoppas, att ett uppskov med etablissemang skulle i fråga om byggnadskostnaderna komma att röna en sådan påverkan att ett fullföljande sedan skulle bliva billigare än ett fullföljande just nu, då alla materialier befinna sig på toppris, förefinnas, förefaller det mig, synnerligen starka skäl för det förslag om uppskov som försvarskommissionens majoritet kommit till.

Nu gjorde herr Widell gällande, att ett beslut i överensstämmelse med försvarskommissionens flertals mening skulle föranleda utbetalandet från statens sida av ökat arbetslöshetsunderstöd. Jag vet icke, vad han bygger dessa spekulationer på. Något sådant sammanhang mellan arbetets fullföljande och möjligheten för staten att få utbetala arbetslöshetsunderstöd tror jag ingalunda föreligger. Och det är uppenbart att i den mån staten har råd och möjlighet att just nu sätta i gång byggnadsarbeten för att därmed minska arbetslöshet, så bör staten närmast inrikta sig på byggnadsarbeten av sådan art, att därmed beredes tillgång till nya bostäder. Därmed bidrager staten samtidigt till lösning av en annan särdeles trängande fråga, nämligen bostadsfrågan. Som man vet finnes det en massa tjänstemän och befattningshavare i statens tjänst, som hava det synnerligen svårt med sina bostadsförhållanden och för vilka det skulle vara synnerligen önskvärt, att staten snarast möjligt ingrepe för att genom byggnadsföretag underlätta tillgången på bättre bostäder. Det förefaller då, som om här funnes ett område, där användandet av medel, motsvarande dem det är möjligt hålla inne vid Södra skäningarna, skulle vara ur olika synpunkter vida fördelaktigare. Då man snart kommer till prövning av en mängd frågor i bostadsavseende, blir riksdagen i tillfälle att visa, om riksdagen anser sig hava medel tillräckligt att tillgodose alla de anspråk som i avseende å statens byggnadsverksamhet hava uppkommit; i den mån så sker, kan man på en gång bereda arbete åt byggnadsarbetarna och jämsides lösa den andra synnerligen trängande frågan, bostadsfrågan. Jag tror således icke, att hänsynen till arbetsförhållandena bör påverka riksdagens uppfattning om vad som bör ske i fråga om fortsättningen av kasernbygget för Södra skånska infanteriregementet. Då dessutom enbart ränteinkomsten under uppskovet mer än motsvarar de kostnader, som skulle komma att utgå för avbrott i arbetet och således ur ekonomisk synpunkt den besparade räntekostnaden skulle betäcka de utgifter, som äro förenade med ett uppskov, så ligger såvitt jag kan se, icke i ett sådant något särskilt avskräckande.

På grund av vad jag anført tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pålsson: Herr greve och talman! Ja, att Södra skånska infanteriregementets förlägningsfråga är omtvistad, det känner kammarken tillräckligt förut. Vore det så, att denna fråga skulle avgöras exempelvis genom omröstning mellan dem, som känna till belägenheten därnere, så är jag säker på att omröstningen skulle utfalla mot förläggningen till Lund. Man betraktar det

*Om uppskov
med uppfö-
randet av visst
kasernetablis-
semang m. m.*

(Forts.)

*Om uppskov
med uppfö-
randet av visst
kasernetablis-
semang m. m.*

(Forts.)

därnere numera allmänt som enbart glädjande, att yttre förhållanden nu hava gjort, att förläggingsfrågan ännu en gång kan komma att debatteras och möjligtvis ändring ske i densamma. Vad som gör det möjligt att nu uppskjuta bygget, det skulle vara den möjlighet, som föreligger, att en sommarlinje ånyo skulle komma att införas. Vid vissa årstider är marken alldeles omöjlig att använda till övningsfält. Det är alldeles säkert, att om övningsfältet förlägges till Lund, så måste många tusen järnvägs-laster grus anskaffas för att bredas ut över övningsfältet. Nu har herr Widell framlagt skälen från reservanternas sida sett. Skälet skulle då vara, att för dem, som nu syssla med detta arbete och äro anställda vid kasernbygget, skulle det bliva arbetslöshet, om kasernbygget inställes. Men för närvarande måste ju arbetet fortsättas. Åtskilligt finnes att ställa i ordning. Grundläggningen till exempel skall ju fullföljas och sedan, då våren och sommaren inträder, blir det säkerligen gott om arbete även för dessa arbetare. Således: även från den sidan sett kommer arbetslösheten ej att bliva långvarig. Fram på våren och sommaren komme den ganska lätt att kunna övervinnas. Här har herr Widell uttalat sig såsom medlem av försvarskommissionen och har som sådan närmare undersökt frågan. Han nämnde, att även från hälsovårdssynpunkt skulle förläggningen till Lund vara ganska farlig. Det är ju sant, att där Södra skånska infanteriregementet nu är förlagt är det ganska hälsofarligt; men då alla utsikter finnas för, att en sommarlinje skall avlösa den nuvarande vinterlinjen, så tror jag åtminstone att i så fall hälsofaran blir betydligt mindre. Det är ju klart, att om det blir en sommarlinje i stället för vinterlinjen, så kan man utan hälsomen använda lokaler under sommaren, som äro mycket olämpliga på vintern. För övrigt blir ju denna förläggning ett övergående stadium. Sålunda, herr talman, vill jag för min del instämma i utskottets förslag.

Friherre Fleming: Herr greve och talman, mina herrar! Den förste ärade talaren har så fullständigt genomgått detta, att det torde ej vara mycket att tillägga. Men jag skall be att få säga några ord i alla fall.

En ärad talare på Gävleborgsbänken uttryckte sin förvåning eller, rättare sagt, han sade, att det vore anmärkningsvärt, att myndigheterna förut förordat den förläggning, som de nu så skarpt kritiserat. Ja, det kan ju hända, att de hava förordat att flytta från Revinge och in till Lund, men då det förordet gavs, var det ju fråga om en kortare tid och ej om att ligga där under många år. Det är sålunda en rätt väsentlig och stor skillnad mellan den situation, som var då och den, som nu är. Visserligen ha såväl försvarskommissionens majoritet som utskottets majoritet talat om en kortare tids uppskov, men ingen av herrarna kan väl i alla fall tänka, att det kan bli endast en kort tids uppskov. Skall man först avvakta slutet på den situation, som nu är i Europa för att ej säga i världen, så torde det nog dröja rätt lång tid, innan den försvarskommis-

sion kan komma att arbeta, som skall bestämma, hur vårt försvar i framtiden skall ordnas, och jag tror ej, att man räknar mycket fel, om man räknar den korta tiden till minst ett par år och kanske mera. Jag skulle ha kunnat tänka mig möjligheten av, att kasernbyggnadsarbetet lämpligen borde kunna avbrytas, om det verkligen här vore fråga om en kort tid. Men det är det säkerligen ej, utan för lång tid skulle regementet nu fastläsas i dessa ohygieniska förhållanden.

Vad beträffar den siste ärade talarens yttrande om exercisfältet, så tyckes det mig, som om han utgick från, att fältet är det först föreslagna vid Arendala. Emellertid är detta icke det nuvarande exercisfältet, ty i planen ingår, att en stor del av egendomen Arendala skulle återgå till jordbruk och exercisfältet är numera förlagt till en plats, som heter Kungsmarken, som är en icke odlingsbar mark, men som lämpar sig mycket väl till exercisfält utan att något grus behövt förföras. Jag vill omnämna detta, ty det missförståndet skulle eljest kunna uppstå, att exercisfältet skulle »ligga på Skånes bördigaste jord», som det heter; men detta är icke fallet.

Jag skall nu be att få säga några ord om, hur jag ser situationen. Jag har som medlem i försvarskommissionen försökt få upp ett förslag om ett delvis färdigbyggande, men jag har ej lyckats. Saken är nämligen den, som herrarna finna av betänkandet, att här äro nedlagda kostnader till cirka 1 1/2 miljon kronor. Här äro ju framskaffade och ligga på platsen materialier — tegel, trä, järn och diverse andra materialier, som äro beräknade att räcka till ungefär halva etablissemanget. Vidare äro en hel del kontrakt om leveranser uppgjorda, vilka ännu ej äro fullgjorda. Jag kan ej finna annat än att det är synnerligen olämpligt att för längre tid avbryta arbetet och låta dessa materialier ligga där de ligga, ty givetvis kommer såväl teglet som träet att ej så väl kunna skyddas, att det ej tager avsevärd skada. Jag tror säkerligen, att en enskild byggmästare skulle anse det vara mycket oklokt om han hopat materialier till stor mängd, att låta dem ligga och delvis förfaras. Det komme att öka förlusterna ändå mera, Vad förlusten kommer att bliva, om bygget delvis inställes, är ju ej gott att säga. Den är beräknad, enligt vad som står här i betänkandet, till 650.000 kr., men däri är ej inberäknad någon ersättning till Lunds stad, som naturligtvis komme att fordra diverse ersättningar. Att nämnda summa ej kommer att räcka, det är tämligen tydligt; så att de bortkastade penningarna komme nog att belöpa sig till minst halvan miljon och kanske mycket mera.

Nu säger man, att regementet kan ligga kvar: det har legat där några år och kan ligga kvar i den förläggningen. Ja, naturligtvis kan man ligga kvar; men vad som är för mig ett mycket avgörande skäl i denna fråga det är, att med den förläggning regementet nu har komme oavsett de hälsovådliga synpunkterna, som förut äro omtalade, ovillkorligen regementets duglighet att lida; den kommer att bliva nedsatt. Och att i dessa tider ordna så, att rege-

*Om uppskov
med uppfö-
randet av väst-
kasernetablis-
semang m. m*

(Forts.)

*Om uppskov
med uppför-
andet av viss
kasernetablis-
semang m. m.*

(Forts.)

mentets duglighet icke kan hållas uppe på höjdpunkten, utan äventyras, anser jag vara ett mycket stort fel.

De skäl som varit för mig bestämmande, äro huvudsakligen utom vissa andra, att ett nedläggande av arbetet på sålunda skulle komma att medföra avsevärda förluster för staten, att det komme att äventyra regementets duglighet, och att ett brytande av uppgjorda överenskommelser med Lunds stad skulle medföra utom de rena förlusterna andra betänkliga följder. Jag kan således icke instämma i statsutskottets utlåtande utan ber att få yrka avslag på detsamma och bifall till reservationen.

Herr Westrup: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom representant för Malmöhus län och särskilt för den stad, där dessa kaserner skulle byggas, vill jag ej underlåta att uttala några betänkligheter. Jag har visserligen blivit förekommen av överdirektör Widell, som i sitt utförliga anförande berört alla sådana punkter, som i dag kunde vara att anföra. Emellertid har jag senare blivit uppkallad av herr Pålsson, som uttalat bland annat, att förlägningsfrågan ännu en gång borde debatteras och förändring möjligen vidtagas. Det skulle vara med andra ord att ännu en gång uppriva den gamla historien om dessa kaserners förläggning till Lund.

Såsom herrarne alla veta, har denna fråga gått igenom många instanser. Många beslut ha blivit kullkastade, och detta har gjort, att man nu måste söka med alla medel få bygget igång utan att detsamma skulle komma att uppskjutas. Vi ha hört och sett i denna utförliga utredning, vad regementschefen uttalat, vad generalbefälhavaren, vad fältläkaren och dessutom vad sjukvårdsstyrelsen uttalat. Alla äro fullt eniga om att till alla delar förkasta möjligheten av en längre tillvaro i de nuvarande kasernerna och söka på alla sätt dokumentera dessa såsom varande under all kritik. Jag har själv tagit närmare del av dessa kaserners beskaffenhet. Jag har varit under gårdagens besök i Lund ute och närmare skärskådat de nya tomterna, där kasernerna skola komma att byggas, och sett huru långt man redan hunnit, och jag får säga, att jag är fullt på det klara med, att jag måste sätta mig emot, med all den kraft jag har, att frågan nu ännu en gång upptages till behandling. Jag måste därför be, herr greve och talman, att få till alla delar lämna min anslutning till den reservation, som blivit framförd av reservanterna i utskottet, och jag hoppas, att riksdagen måtte bifalla densamma.

Herr statsrådet Nilson: Herr greve och talman, mina herrar! Det skall från min sida ej bestridas, att reservanterna hava anført rätt goda skäl för den mening, till vilken de kommit rörande kasernbygget i Lund. Skälen äro stödda av såväl militära som medicinska vederbörande. Jag skall ock medgiva, att det kan anses billigt, att Södra skånska infanteriregementet erhåller den förläggning, som är grundad på 1901 års härordning och som innebär ett genomförande av 1906 års riksdagsbeslut; men det kan å andra sidan icke bestridas, att byggnadskostnaderna just nu äro ovanligt högt uppdrivna, att vi

för närvarande befinna oss beträffande dem i ett läge som nog kan betraktas såsom varande en toppunkt, och då därtill kommer, att det förestår en revision av vårt härväsen, en revision, som alla de politiska partierna hava ansett från olika utgångpunkter vara av omständigheterna och förhållandena påkallad, så har jag ansett, att det vore klokt att något se tiden an. Jag hyser visserligen ingen tvekan i allmänhet om att, om ej kasernbyggnaderna skulle bli behöfliga för militära ändamål, de ej skola kunna komma till annan nyttig användning, och en undersökning av byggnadskostnaderna, som jag företagit, har gjort, att jag kommit till den uppfattning, att kasernbyggnadsnämnden med avseende å byggnadskostnaderna byggt så pass billigt, att det väl kan tåla en jämförelse med vilken civil byggnadsmyndighet som helst, byggnadsstyrelsen framför allt ej undantagen. Men det ligger ju dock stor sannolikhet i, att den blivande försvarsrevisionen kommer att i viss mån gå ut över ett vapenslag, som är särdeles väl företrätt i Malmöhus län, nämligen kavalleriet, och i och med, att man har detta klart för sig, så kommer ju också det spörsmålet huruvida det ej kan tänkas, att ett och annat av de nuvarande kavalleritruppförbandens kasernetablissemang skulle kunna bli överflödigt. Sålunda har jag ansett, att denna fråga organisatoriskt likväl hänger samman med den blivande försvarsrevisionen. Det är ju uppenbart, att om kavalleriproblemet kommer upp, så kommer det att på ett alldeles särskilt sätt beröra truppförbandens förläggning inom Malmöhus län, och den omständigheten jämte de skäl, som äro anförda av försvarskommissionen, har jag för min del ansett väga tyngre än de skäl, som av reservanterna äro anförda i försvarskommissionens utlåtande.

Nu har häremot särskilt dragits fram sanitära skäl. Jag skall ej djupare ingå på det spörsmålet, men då det här tidigare har varit fråga om ett uttalande rörande förläggningslokalernas värde i sanitärt hänseende, då anser jag, på det att den saken nu måtte bli fullt klar för kammarens ledamöter, mig böra ordagrant återgiva det uttalande, som av dåvarande statsrådet Mörcke i ett interpellationssvar i andra kammaren den 29 april 1916 avgavs. Han säger där: »Med anledning av den framställda interpellationen har jag inhämtat yttrande i ärendet av regementschefen och chefen för första arméfördelningen. Enligt vad dessa meddelat erbjuder Lund, där regementet nu förfogar över visserligen provisoriska men dock icke alltför otillfredsställande kaserner, i flera avseenden betydande fördelar framför Revinge. Tillfällen till uppfostrande och utvecklande förströelser stå i vida högre grad till buds i Lund än å Revinge. Inom kasernerna ha kunnat beredas synnerligen goda, väl upplysta lokaler för undervisning och övningar inomhus, varjämte genom tillmötesgående från läroverks och skolors sida ytterligare sådana lokaler stå till förfogande. Truppens välbefinnande har tillgodosetts genom goda matlagningsanordningar och marketenterier, tillfälle till varma bad, torkning av våta persedlar o. s. v.» Jag medger, att det givetvis är en brist uti interpellationssvaret, att där ej angives den uppfattning, som de medicinska vederbörande hava om saken, men att regementschefen gav detta vits-

Om uppskov med uppförandet av visst kasernetablissemang m. m.

(Forts.)

*Om uppskov
med uppförandet
av visst
kasernetablissemang
m. m.*

(Forts.)

ord åt lokalernas beskaffenhet, det har åtminstone för mig syntts vara bevis för, att ett uppskov på ett och ett halvt år — som man längst har tänkt sig, att ett bifall till den kungl. propositionen skulle innebära — i mittärfrågans nuvarande läge ej bör kunna spela någon avgörande roll.

En ärad talare på Östgötabänken anförde de ökade förluster, som ett bifall till den kungl. propositionen skulle medföra. Jag skall i det hänseendet ej uttala någon som helst profetia om framtiden — den är för oviss. Men då han i sammanhang därmed drog upp det påståendet, att ett bifall till den kungl. propositionen skulle medföra en ersättning till staden Lund, så synes mig, att det problemet blir aktuellt först då statsmakterna fattat beslut om att förlägga regementet till någon annan plats. Innan detta alltså skett, tror jag ej, att man kan påstå, att det problemet blir aktuellt.

Beträffande vad som av en ärad talare på Malmöhuslänsbänken anfördes rörande övningsfältet, så anser jag mig vara pliktig att mot vad samme talare anförde därom erinra, att övningsfältet icke är det övningsfält, som tidigare var ifrågasatt, nämligen Arendala. 1917 års riksdag fattade nämligen beslut om, att till övningsfält för Södra skånska infanteriregementet upplåta Kungsmarkerna jämte Råfthagen, och den framställning, som av Kungl. Maj:t då gjordes till riksdagen, vann enhälligt riksdagens bifall. Ingen gjorde någon som helst erinran därvid. Jag har icke själv varit i tillfälle att se, hurudan jorden är på ifrågavarande plats, men enligt de upplysningar från trovärdiga personer, som kommit mig tillhanda, lär det vara så, att den marken i odlingshänseende icke ens kan likställas med Revinge. Jag har själv ingen bestämd uppfattning därom, ty jag har som sagt ej varit i tillfälle att se detta nya övningsfält.

Med vad jag nu anført har jag, herr greve och talman, angivit de skäl som för mig varit bestämmande, då jag hemställde om denna propositions avgivande till riksdagen, som nu är föremål för riksdagens avgörande, och jag hoppas, att riksdagen kommer att bifalla densamma.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: En ärad talare på Östgötabänken erinrade mot vad jag anförde om förläggningen till Lund, då regementet förflyttades från Revinge, att förläggningen då gällde endast för en kort tid. Ja, men den gällde dock för åtskilliga år framåt, och den förutsatte såväl vinter- som sommarövningar. Det kunde åtminstone ej då vara fråga om en tid, som innebar mindre krav på förläggningen än det uppskov, varom nu förslag föreligger.

Han yttrade också, att de materialier, som voro samlade på platsen, säkerligen skulle komma att skadas i stor omfattning, och det föranledde honom att höja den siffra, som man beräknat som förlustsiffra, från 650.000 kronor till 1 1/2 miljon. Ja, jag får säga, att det är något för lättvindigt räknat. Vad är det för slags skador som skola gå till dylika belopp? Men dessutom är det ju så, att i det anslagsäskande, som nu föreligger, ingå ju medel för anordningar för förvaring av materialier, och det synes mig, som om dessa materialier

mycket väl skola kunna förvaras så, att ej någon egentlig skada uppstår.

Den ärade talaren, betonade också, att han försökt i försvarskommissionen få ett beslut fattat om ett partiellt fullföljande av byggnadsplanen, men att han icke lyckats vinna anslutning till en sådan tanke. Ja, det var därför, att ett fullföljande på det sätt, han yrkade, i sin tur förutsatte hela kasernetablissemangets fullföljande i tidigare planlagd omfattning. Men då ju den frågan kunde komma att bli beroende av den allmänna försvarsrevisionen, kunde man ej vara med om hans förslag om ett partiellt igångsättande av kasernebygget.

Herr talman, jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Pålsson: Jag har blivit upplyst om, att vederbörande militära myndigheter ha ansett det omöjligt att använda det omgivande fältet vid Lund som exercisfält. Man har i stället fått låta regementet öva sig på Kungsmarken, som ligger *inmot* en halv mil från de omstridda kasernerna. Jag har ej kunnat betrakta detta riksdagsbeslut annat än som en nödfallsutväg. Jag är övertygad om, att då kasernebygget är färdigt, så måste man i dess närmare grannskap försöka att få ett nytt övningsfält, och det bleve väl Arendala, som en gång inköpts för ändamålet. Man kan väl ej mena, att man för alla tider framåt skall för att få ett övningsfält behöva gå så långt som till Kungsmarken. Det är endast en nödfallsutväg, som med det första kommer att ändras. Men om man nu skall fortsätta övningarna på Kungsmarken, så blir det även nödvändigt att uppföra en del handräckningsbyggnader därstädes, ty all övningsmateriel, som skall användas därute, kan man väl knappt taga med sig.

Herr Westrup har sett denna sak från egoistisk Lundasympunkt, men vi böra ej se saken enbart från denna synpunkt. Man hade redan gjort överenskommelse med Lunds stad om en hel del sade han, och då borde man ej rygga dessa överenskommelser. Men det är ju givet, att då så mycket står på spel — det rör sig om en mängd miljoner kronor — och då det finnes en utväg att ordna denna sak på ett annat sätt, så får man ej se alltför mycket på de löften, som man givit, eller de överenskommelser som man gjort. Jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Den siste ärade talaren ansåg, att det skulle vara en halv mils avstånd från kasernerna till Kungsmarken. Jag förstår ej, varifrån han fått den uppgiften. Jag vill påstå, att det ej på långt när är så stort avstånd. Jag skulle tro, att det är ungefär 2 kilometer, och för övrigt är det avsett att regementet skall få ett handexercisfält, mycket närmare kasernerna. Det är nämligen meningen att avhända sig den södra och större delen av Arendala men behålla den norra delen därav, som enligt docnäntendens utsago

Om uppkor
med uppfö-
randet av viss
kasernetablis-
semang m. m.
(Forts.)

*Om uppskov
med uppfö-
randet av visst
kasernetablis-
semang m. m.*

(Forts.)

väsentligen består av sand och ofruktbar jord, som har ringa värde. På det sättet förhåller det sig.

Herr Westrup: Herr Pålsson uttalade som sin mening, att jag närmast sett saken ur egoistisk Lundasynpunkt, såsom en staden Lunds representant. Så är icke förhållandet. Men därigenom att jag är bosatt i Lund, har jag haft tillfälle att så mycket grundligare undersöka denna sak, och dessutom kan jag såsom hyresvärd för Södra skånska infanteriregementet i Lund nämnast intyga, huru dessa lokaler äro beskaffade. Desamma ha tidigare använts för fabriksrörelse. De äro sålunda byggda för helt annat ändamål. Delvis äro de mycket trånga och delvis ganska mörka och därtill kommer att beskaffenheten av rummen är sådan, att någon verklig värme under vintern icke kan bibehållas i dem, utan drag uppstår från alla håll. Dessutom äro golven så beskaffade, att de icke äro lämpliga för bostadsändamål.

Herr Pålsson sade, att det skulle vara mycket olämpligt att ha Kungsmarken såsom övningsfält för Södra skånska infanteriregementet. Kungsmarkerna äro icke, såsom herr Pålsson påstår, belägna en halv mil från kasernerna, utan så som herr överdirektör Widell uttalade, kanske något över 2 kilometer från Lund. Men det är icke något avstånd för manskapet på ett regemente, då det för sina dagliga utmarscher väl behöver en sådan marsch. Och vad beträffar Kungsmarkerna, så äro dessa den bästa exercisplats man kan tänka sig. Herr Pålsson uttalade sig vidare om jordens beskaffenhet omkring Arendala och att fältet, omkring den plats där kasernerna skulle komma att ligga, är sådant, att det skulle vara olämpligt att där anordna en exercisplats. Denna jord är emellertid icke av prima beskaffenhet. Det har konstaterats många gånger, och det skall ytterligare konstateras.

Herr Pålsson, Anderslöv, sysselsatte sig vidare med frågan om grus till övningsfältet. Med avseende därpå vill jag påpeka, att detta grus med stor lätthet kan erhållas genom Lunds—Revinge järnväg.

Jag ber därför att till alla delar få tillbakavisa det uttalande, som herr Pålsson här gjort och vill påstå att detsamma icke överensstämmer med verkliga förhållandet, och vidare vill jag säga, att det vore i allra högsta grad önskvärt, om kammaren skulle vilja fatta sitt beslut i full överensstämmelse med vad reservanterna uttalat.

Herr greve och talman, jag ber att ånyo få yrka bifall till reservationen.

Herr Pålsson: Det är två talare, som ha försökt att jäva min utsägo, att Kungsmarken är beläget inemot en halv mil — inemot sade jag — från den tilltänkta platsen för kasernerna invid Lund. Men det är att märka, att dessa talare icke kunde själva uppgiva, huru långt det i verkligheten är utan endast på ett ungefär, omkring 2 kilometer. Nu har jag själv gått denna väg, utan att mäta den förstås, men jag tror, att min uppgift härvidlag ligger närmare san-

ningen. Var har man förut hört talas om att sådana byggnader förläggas så långt från övningsfältet som $3\frac{1}{2}$ —4 kilometer?

Vidare sade herr Westrup, att denna jord icke är av prima beskaffenhet. Jag vet, att jorden omkring kasernerna, dit övningsfältet skall förläggas, är ypperlig för veteproduktion men olämplig som exercisfält.

*Om uppskov
med uppö-
randet av vissa
kasernetabli-
semung m. m.
(Forts.)*

Herr Cla s o n: Eftersom här blivit bragt på tal avståndet mellan platsen för kasernerna invid Lund och Kungsmarken, skall jag be att få förena mig med herr Widell och herr Westrup i deras påstående härom. Jag har icke blott en, utan många gånger gått vägen från Lund till Kungsmarken, och jag kan intyga, att avståndet, icke från staden Lund, utan från den plats, där kasernerna skola ligga, till Kungsmarken icke är mer än på sin höjd en fjärdingsväg.

Vad angår frågan om hållandet av avtalet med Lund eller icke, så skulle jag vilja understryka, att den saken kan och bör ses från en annan synpunkt än statens egen ekonomiska synpunkt. Det synes mig nämligen, att man har all anledning att hålla på, att när staten har träffat ett avtal med någon, vem det vara må, så är det också ett statsintresse, att avtalet hålles.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman- nen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hem- sällan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Swartz m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr tal- mannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i anledning varav uppsattes, juste- rades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 och antager det förslag, som innefattas i den av herr Swartz m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 42.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion om tullfrihet för malen och omalen spannmål, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om förbud
mot tillverk-
ning m. m. av
vissa malt-
drycker.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckta motioner om förbud mot tillverkning och försäljning av maldrycker med viss högre alkoholhalt m. m.

Uti två lika lydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, I: 60 av herr *Carl Gustaf Ekman* m. fl. och II: 224 av herr *Sävström* m. fl. hade hemställts.

1) att riksdagen för sin del måtte besluta sådana ändringar i gällande förordning angående tillverkning och beskattning av maldrycker, att maldrycker, som innehölle mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och vore inbrygda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstege sex procent, icke finge från och med den 1 oktober 1919 inom riket tillverkas, samt

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av sådana ändringar i gällande författningar, att försäljningen inom och införseln till riket av under punkt 1 avsedda maldrycker förbjödes.

Vidare hade motionärerna i sin hemställan anfört följande:

»Därjämte hemställa vi, att de erforderliga ändringarna i förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker måtte formuleras av vederbörande utskott. Skulle utskottet icke vid denna riksdag vara i tillfälle att framlägga ett utarbetat förslag till ifrågasvarande ändringar utan allenast vilja tillstyrka, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utarbetande av förslag i ämnet, hemställa vi,

att riksdagen, i avvaktan på definitiva beslut i ovan angivna avseenden, för sin del måtte antaga följande

Förslag till förordning angående förbud mot tillverkning av vissa maldrycker.

Häri genom förordnas som följer:

Tillverkning av maldrycker, som innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbrygda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex procent, vare förbjuden.

Denna förordning, som träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, gäller till den 1 oktober 1920.»

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på anförda skäl hemsällt, att förevarande motioner, I: 60 av herr C. G. Ekman m. fl. och II: 224 av herr Sävström m. fl., om förbud mot tillverkning och

försäljning av maltdrycker med viss högre alkoholhalt m. m. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

*Om förbud
mot tillverk-
ning m. m. av
vissa malt-
drycker.
(Forts.)*

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herrar K. A. Nilson, Rosén, Bergman, Uddenberg och Jönsson i Fridhill, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen snarast möjligt av sådana ändringar i gällande förordningar angående tillverkning och beskattning samt införsel och försäljning av maltdrycker, att maltdrycker som innehölle mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol icke finge inom riket tillverkas, hit införas eller här försälias, samt

2) att riksdagen måtte antaga följande förslag till förordning angående förbud mot tillverkning av vissa maltdrycker.

Härigenom förordnas som följer:

Tillverkning av maltdrycker, som innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex procent, vare förbjuden.

Denna förordning, som träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i svensk författningssamling, gäller till den 1 oktober 1920.

Herr Nilson, Karl August: Herr greve och talman! Den motion, som ligger till grund för det nu föredragna betänkandet, utgör en samfällid framställning från riksdagens nykterhetsgrupp. Man begär däri, att starkare maltdrycker än de, som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger 6 %, och som innehålla mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol, icke hädanefter må här tillverkas, och försälias eller hit införas. Man har ju under den gångna kristiden gjort åtskilliga erfarenheter, och på detta område ha ganska viktiga rön gjorts. Man har därvid funnit, att verkligt njutbara maltdrycker kunna tillverkas med betydligt lägre alkoholhalt, än vad man förr ansåg möjligt. Man har också lärt att på detta sätt kunna besparas ganska mycket utav de livsmedel, som på annat och bättre sätt kunna utnyttjas till folkets livsuppehälle. När man därför nu gör denna framställning om förbud för starkare maltdrycker, bygger man på vunnen erfarenhet. Och jag vill hoppas, att även nationen i sin helhet kommit till den insikten, att man kan utan olägenheter undvara det starka ölet.

De erfarenheter man tilligore haft om det starka ölets verkningar, hava ju varit mycket nedslående. Man har år efter år bevittnat, — vilket f. ö. stastiken också hänvisar till — att de beivrade fylleriförseelserna i synnerligt stort antal härleda sig från det starka ölet. Man har fått veta, att detta starka öl använts i en utsträckning och på ett sätt, som varit för den allmänna nykterheten och till och med för den allmänna säkerheten ganska farlig. Man

Om förbud
mot tillverk-
ning m. m. av
vissa malt-
drycker.

(Forts.)

har därför hoppats, att man nu skulle genom erfarenheten ha kommit till insikt om, att en begränsning av maldryckernas alkoholstyrka, skulle kunna genomföras.

De maldrycker, som denna motion velat peka på, äro ju dessa, som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt understiger 6 %, och som icke innehålla mer än högst $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol, och om vilka man med säkerhet vet, att de icke äro skadliga eller berusande. Det borde därför vara att hoppas, att en begränsning av alkoholstyrkan i enlighet med motionerna skulle kunna på denna punkt genomföras. Under kristiden ha ju de maldrycker, som varit tillåtna, varit betydligt svagare, varit inbryggda på betydligt lägre procent malextrakt än vad här är föreslaget. Så har ju svagdricka icke fått bryggas på starkare maltextrakt än 4 %, och först nu på sista tiden har det tillåtits en utbrygning på intill 7 % maltextrakt, det s. k. pilsnerdricket. T. o. m. det svagdricka, som varit inbryggt på 4 % maltextrakt, har visat sig njutbart och även hållbart. Det som här föreslås skulle ju bliva av en betydligt bättre och även starkare kvalitet. Stamvörtstyrkan skulle vara tillåten intill 6 %. Det skulle alltså i huvudsak bliva likvärdigt med det pilsner, som för närvarande serveras och om vilket man egentligen icke hört någon som helst anmärkning.

Utskottet har icke velat gå med på motionärernas förslag och har därför anfört några skäl. I den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande, ha reservanterna sökt att visa på motskäl, och jag för min del ber att få hänvisa till denna reservation. för att icke trötta kammaren alltför mycket. De skäl, som utskottet anfört, ha reservanterna icke kunnat godtaga. Man kan icke säga, att frivogandet av starkare maldrycker skulle vara ofarligt. Den kontroll, som rusdryckslagstiftningen för övrigt uppställer för dessa drycker, kan aldrig komma att säkerställa mot missbruk. Bruket kommer naturligtvis att i sin mån medföra oegentligheter och återföra oss till den ståndpunkt, som vi intogo före kristiden. Ej heller tro vi, att de mellanstarka maldryckerna, vartill utskottet hänvisar, kunna på något sätt bota det onda, varom här är fråga. Nykterhetsfolket har ansett, att gränsen skulle kunna göras så, att man skulle kunna vara helt viss om, att de maldrycker, som finnas tillgängliga, icke komma att vara skadliga för nationen, och därmed skulle man också möjliggöra en rationell kontroll, som vore lätt att handhava och som bleve verkligt effektiv. Det yrkas i dessa dagar med allt större kraft på tillgång till mera och mera brännvin, på starkare och starkare ölsorter. Under kristiden bjöds det oss att taga en bestämd ståndpunkt i detta hänseende, så att man skulle nu taga bestämd position till frågan och icke vidare tillåta dessa starkare ölsorters utbryggande.

Med stöd av dessa påpekningar ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Friherre Fleming: Herr greve och falman, mina herrar! Såsom herrarna finna utav detta utskottsbtänkande har bevillningsutskottets majoritet ställt sig på den ståndpunkten, att man ville honorera de beslut, som år 1917 fattades av riksdagen i nykterhetsfrågan. Man vill således, att det beslutet fortfarande skall få gälla, att de starka ölsorterna skola ligga under kontroll, men att de mellanstarka dryckerna skola läggas under en särskild lagstiftning, mera liknande den gamla lagstiftningen. Utskottet har påvisat, att motionärerna här vilja genomföra ett förbud på grund av den erfarenhet, som det sägs man fått under krisiden. Det är nämligen att bemärka, att här icke blott är fråga om de starkare maltdryckerna, som herr Nilson nyss talade om, utan frågan gäller i lika hög grad de mellanstarka ölsorterna. Man vill sålunda införa ett förbud för tillverkning av alla andra maltdrycker än svagdricka. Vad man än säger om dessa dryckers njutbarhet, så vill jag påstå, att svagdrickat icke är så njutbart som man sagt utan ganska onjutbart. Det bevisas också av omsättningssiffrorna från bryggerierna, vilka visa, att allmänheten med mycken ovilja köper det dåliga svagdrickat.

Jag skall emellertid icke upptaga kammarens tid med en längre motivering för utskottets hemställan. Den är ju ganska tydligt motiverad. Jag sade nyss, att utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att man vill honorera det beslut, som riksdagen fattade år 1917. Reservanternas vilja däremot icke honorera det beslutet. Det framgår med all tydlighet av reservationen, och det är ju en sak, som man för övrigt visste förut. Men vad jag särskilt vill påpeka är det, att reservanternas tala om den ekonomiska frågan. Det påstås, att »majoriteten icke med ett ord kunnat bestrida eller med en enda siffra motbevisa motionärernas exempel på huru bryggerinäringsen, inriktad på alkoholsvaga drycker under den i motionen angivna alkoholgränsen, låter sig med god ekonomisk behållning för ägarna bedrivas». Det är ju ett påstående, som icke alls är bevisat. Man talar om onormala förhållanden under krisiden, men därutav vet man ju ingenting om, hur förhållandena under normala tider komma att gestalta sig, och dit skola vi väl någon gång komma. Reservanternas gå emellertid ännu längre. De ha för att motivera sin reservation påpekat, att de icke tro på, att den nya pilsnerförordningen, som nu föreligger till utskottets behandling, skall bli ur nykterhetssynpunkt betryggande. Jag kan icke förstå, hur de kunnat komma med ett sådant påstående om en sak, som ännu icke är behandlad av utskottet. Utskottet har ännu icke fattat beslut i frågan, och jag ber att få inlägga en bestämd protest mot det uttalande, som här är gjort. Och jag kan försäkra, att utskottet behandlar den frågan med mycken uppmärksamhet och hoppas att komma till ett gott resultat.

Herr Nilson har vidare sagt, att det starka ölet kan undvaras. Men jag påpekar ännu en gång, att här icke är fråga blott om det starka ölet, ty detta är lagt under en speciell kontroll —

*Om förbud
mot tillverk-
ning m. m. av
vissa malt-
drycker.
(Fortn.)*

*Om förbud
mot tillverk-
ning m. m. av
vissa malt-
drycker
(Forts.)*

det är fråga om, hur denna kommer att verka, men det får man se en gång i framtiden — utan här hopblandas och hopröres det starka ölet med det mellanstarka. Man talar blott om det starka ölet, och man vill stadga förbud mot tillverkning av allt, som icke är svagdricka.

Jag tror, att man skall vara utskottet tacksamt, för att det ställt sig på den lojala ståndpunkten att vilja fullfölja det beslut, som fattades 1917. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Jag skall endast säga ett par ord gentemot den föregående talarens anförande. Han kom två gånger till, att det i detta sammanhang icke var fråga om det starka ölet. Jag har verkligen svårt att förstå den ärade talaren. Visst är det fråga om det starka ölet. Vi leva visserligen under kristidsförhållanden för närvarande. Men när dessa kristidsförordningar upphävas, blir det alltid fråga om det starka ölets utbrygning. Innan riksdagen nästa gång kommer samman, kan man ju hoppas, att normala förhållanden ha inträtt och under dessa normala förhållanden kan en ganska stor konsumtion av detta starka öl ifrågakomma.

Den föregående ärade talaren påpekade också, att det reagerats mot det dåliga svagdricka, som förekommer. Ja, visst har man gjort det, men detta svagdricka har ju dock varit av den beskaffenhet, att det utbryggs på en stamvört av 3 % extrakthalt ja, mindre än 2 %. Det som motionärerna och reservanterna vilja tillåta är ju ett dricka, som utbryggs på intill 6 % stamvört. Det blir något helt annat än detta dåliga svagdricka, som den föregående ärade talaren talade om, och det som är utbryggt på stamvört med 6 % extrakthalt blir ungefär likställt med det, som nu är tillåtet utbryggas på 7 % extrakthalt. Den skillnaden blir ju icke så synnerligen stor, och detta dricka tror jag litet var skall finna vara särdeles lämpligt till måltidsdricka. Jag kan icke annat än vidhålla min uppfattning, och jag ber att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: De skäl, som den ärade talaren på Östgötabänken ett par tre gånger återkom till såsom utskottets huvudskäl för avslag var, att utskottet ville »honorera» beslutet av 1917 års riksdag. Däremot vill jag endast säga, då man hänvisar till 1917 års beslut, att det innebar att en särskild lagstiftning skulle komma till stånd för de mellanstarka dryckerna. Vill riksdagen redan nu gå längre och fatta ett beslut, som onödiggör denna lagstiftning, så ligger däri, såvitt jag kan förstå, icke något illojalt mot det beslut, som fattades 1917. Jag har därför synnerligen svårt att förstå denna gång nå gång återkommande erinran om att man vill »honorera» det beslut, som fattades 1917.

Första kammaren har nu tillfälle att på ett rationellt sätt lösa en del av hela rusdrycksspörsmålet som består i maltdrycksfrågan. Inga skäl, vare sig nationalekonomiska eller privatekono-

miska, kunna anföras mot denna rationella lösning. Däremot måste alla medgiva, att en sådan lösning ur folknykterhetssynpunkten skulle vara synnerligen lycklig.

Herr talman. jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Om förbud
mot tillverk-
ning m. m. av
vissa malt-
drycker.
(Forts.)

Friherre Fleming: Gentemot herr Karl Aug. Nilson ber jag att få fortfarande konstatera, att den enda maltdryck, som enligt motionerna skulle vara tillåten, är just den, som enligt förordningen kallas för *svagdricka*. Och jag vidhåller, att detta icke är någon tillfredsställande maltdryck. Jag hoppas, att kammaren icke går med på reservationen utan bifaller utskottets hemställan.

Herr Bergman: Gentemot den siste ärade talaren vill jag erinra, att då man i Tyskland under nuvarande kristid tillverkar vad där alltjämt kallas för öl, så är det en dryck, som är inbryggd på en stamvört av endast $3\frac{1}{2}$ % extrakthalt och som går ned till blott 1 à $1\frac{1}{2}$ procents alkoholhalt. Det är sålunda rent av en svagare dryck, än det svenska svagdrickat. Men ändå, trots det att man i Tyskland under krigsåren druckit drycker med en så liten alkoholhalt, så säga tyska fackmän, att det lyckats ganska bra med dessa drycker. Det har av oss i motionen återopats, vad en framstående tysk fackman, doktor Robert Heuss, som har skrivit om den tyska bryggerihanteringen — hans framställning (betitlad »Bryggeriindustriens framsteg år 1917») är för övrigt införd i Svenska bryggareföreningens månadsblad för förra året — angående denna hantering sagt. Han har visserligen konstaterat åtskilliga svårigheter, inskränkningar i korntilldelningen o. s. v., som nödvändiggjort att väsentligt förändra arbetssättet i såväl bryggerhus som jäs- och lagerkällare. Men det har också konstaterats att varken detta tvång varit ruinerande för bryggeriindustrien eller att produkten av allmänheten mottagits med någon allmänna motvilja. Han yttrar: »Man hade ej ställt förväntningarna på det lätta ölet särdeles högt, men de överträffades dock i allmänhet av resultatet.» Han konstaterar, att hållbarheten av det lätta krisölet, som ju till och med är lättare än vårt svenska svagdricka, var god, och att tillverkningen var vuxen de förändrade fordringarna.

Nu har det sagts av friherre Fleming, att den dryck som i Sverige går under namn av svagdricka, är onutbar eller åtminstone icke vidare njutbar. Om så är, torde det emellertid vara mest beroende på rent tekniska förhållanden. Det finns säkerligen tekniska möjligheter att göra drycken smakligare. Det har redan påpekats, att reservanternas yrkande går ut på att tillåta drycker med upp till 6 % extrakthalt, sålunda mycket extraktrikare drycker än de, som hittills under den svåraste kristiden hava förekommit och som somliga icke tyckt om. Vad man här egentligen drar i härnad för att försvara, är ju dessa s. k. mellanstarka maltdrycker, vilka ungefär motsvara vad man under normala tider i Tyskland har brukat under namn av öl. Men tyska auktoriteter inom de grenar av den

Om förbud
mot tillverk-
ning m. m. av
vissa malt-
drycker.
(Forts.)

medicinska forskningen, där man sysselsatt sig med dessa frågor, hava konstaterat ganska betydande olägenheter av den myckna förtäringen av dylika drycker. Den berömda Münchenläkaren professor Bollinger t. ex. fastställde för ett par årtionden sedan, att det efter tillförli lika undersökningar visat sig, att de i bryggerihanteringen i München ans äldra levde i genomsnitt till 42,3 år, under det att folk i allmänhet i samma stad, som uppnått 20-årsåldern, hade en medellivslängd av 53,5 år. Dödsorsaken var övervägande hjärt- och njurlidanden, således just dessa typiska sjukdomar, som framkallas av mycken förtäring av maldrycker. Det berodde kanske icke bara på alkoholhalten utan även på den skadliga överfyllnad av organismen, som förtäring av dylika till ökning av dosen tenderande drycker åstadkommer. Nu har det i Tyskland under krigsåren konstaterats, att just sådana typiska ölsjukdomar avtagit i märklig grad, så att läkarna ur den synpunkten äro mycket belättna med kristiden. Det har ju varit många andra svårigheter för det tyska folket, det har i stor utsträckning varit utsatt för undernäring, men på *detta* speciella område hava konsekvenserna varit enbart glädjande. Vidare har det visat sig i Sverige, att under den tid, då man icke fått tillverka starkare maldrycker, de fylleriförseelser som haft sin grund i ölkonsumtion varit så gott som obefintliga. Socialstyrelsen framhåller i sina rapporter, att för hela riket endast omkring 20 konstaterade sådana fall förekommit under 1918 års tredje kvartal. Det beror naturligtvis därpå, att man i stort sett haft tillgång till allenast sådana maldrycker, som äro identiska med svagdrickat i avseende på sin alkoholhalt. Vidare har det ju visat sig, att bryggerihanteringen det oaktat kunnat gå med förtjänst. A.-B. Stockholms bryggerier utdelade enligt årsberättelsen, som avser tiden från 1 oktober 1917 till den 1 oktober 1918 18 %, och det är ju ingen dålig utdelning. Årsvinsten var 4,228,940 kronor 3 öre; och det har även för andra bryggerier i riket visat sig, att det har gått synnerligen bra.

Under sådana förhållanden: när det har visat sig hygieniskt fördelaktigt, när allmänheten allt mer och mer finner sig i bruket av dessa lättare maldrycker och de tekniskt kunna göras allt bättre och bättre, när bryggerihanteringen fortfarande förtjänar pengar, när staten icke numera är nämnvärt beroende av inkomsterna från *detta* håll, som ju för närvarande äro högst obetydliga när tidpunkten sålunda är synnerligen gynnsam att lösa denna fråga, kan jag icke finna annat än att det är särdeles önskvärt, att kammaren fattar beslut i överensstämmelse med reservanternas förslag. Nu har man sagt, att det vore att icke »honorera» ett föregående beslut. För min del finner jag mig emellertid icke det ringaste bunden därav, ty jag har icke deltagit i det beslut, som fattades 1917, och har alltid bekämpat den politik, som ledde till detta beslut. Men för övrigt är att märka, att förändringar redan flera gånger hava skett i de bestämmelser, som gjordes av riksdagen 1917, och att vissa ytterligare förändringar i dessa bestämmelser säkerligen lära beviljas av kammaren. Att man sålunda skulle vara bunden för all framtid av

någon sorts överenskommelse vid detta tillfälle, kan jag icke förstå. Det kan icke ha ingått i 1917 års beslut.

Jag anhåller att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Om förbud mot tillverkning m. m. av vissa malt-drycker.

(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande betänkande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag åt utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilson, Karl August*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 22.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 136, angående pension till förre båtsmännen *Lars Johan Salomonsson Löfskog*, *Carl Andreasson Lundby* och *Johan August Carisson Palmqvist*.

Föredrogs ånya bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock i ämnet väckta motioner.

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.

I en den 7 februari 1919 dagtecknad proposition, nr 73, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.
(Forts.)

Förslag

till

Lag om ändring i vissa delar av Lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Härigenom förordnas dels att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skall införas en ny paragraf av nedan angivet innehåll och betecknad 254 a, dels ock att 48 och 164 §§ i nämnda lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

48 §.

Bankaktiebolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhållanden än i 46 § sägs förvärva aktie i emissionsbank; dock må bolaget ej på en gång innehava jämlikt denna bestämmelse förvärfvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden. Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, må bolaget jämväl förvärva andra aktier till hälften av det belopp, för vilket rätten att förvärva aktier i emissionsbank icke utnyttjas. Aktier i annat inländskt bankaktiebolag, som icke är emissionsbank, ävensom aktier i utländskt bankföretag må dock ej förvärfvas utan att Konungen prövat skäligt lämna tillstånd därtill.

Bankaktiebolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

164 §.

Solidariskt bankbolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhållanden än i 162 § sägs förvärva aktie i emissionsbank; dock må bolaget ej på en gång innehava jämlikt denna bestämmelse förvärfvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden. Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, må bolaget jämväl förvärva andra aktier till hälften av det belopp, för vilket rätten att förvärva aktier i emissionsbank icke utnyttjas. Aktier i inländskt bankaktiebolag, som icke är emissionsbank, ävensom aktier i utländskt bankföretag, må dock ej förvärfvas, utan att Konungen prövat skäligt lämna tillstånd därtill.

Solidariskt bankbolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

254 a §.

Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse, med mindre Konungen, där övertagandet finnes vara till nytta för det allmänna, lämnar tillstånd därtill.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom första kammaren väckta motioner, nämligen nr 139, av greve *Spens*, och nr 140, av herr *Borell*.

I sistnämnda motion hade föreslagits, att riksdagen skulle för sin del besluta, att den i Kungl. Maj:ts proposition nr 73 föreslagna 254 a § skulle erhålla följande lydelse:

»Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse med mindre Konungen, efter prövning att övertagandet icke kan befaras medföra större olägenheter för staten, näringslivet eller allmänheten än den nytta, som måste anses följa med densamma därtill lämnat tillstånd.»

Greve *Spens* hade i sin berörda motion hemställt, att till här ifrågavarande lag måtte fogas en övergångsbestämmelse av följande innehåll:

»Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling; dock att vad i 254 a § stadgas ej skall äga tillämpning å banksammanslagning, angående vilken vid tiden för lagens ikraftträdande beslut blivit å en bolagsstämma i en var av de avhandlande bankerna fattat, ehuru det definitiva fastställandet därav genom beslut å ytterligare en bolagsstämma ännu ej skett.»

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande på andragna grunder hemställt, att riksdagen, med avslag å de i ämnet väckta motionerna I: 140 och I: 139, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Hedenstierna* och *Neiglick*, friherre *Lanqenskiöld* samt herrar *Roos*, *Enhörning* och *Lindgren* av angivna orsaker hemställt,

1:o att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, i vad densamma avsåge 254 a §. måtte för sin del besluta, att nämnda paragraf skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse med mindre Konungen, där övertagandet icke finnes vara till skada för det allmänna lämnar tillstånd därtill.»

2:o att riksdagen, med bifall till den av greve *Spens* väckta motionen, måtte besluta, att till ifrågavarande lag skulle fogas en övergångsbestämmelse av följande innehåll:

»Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling; dock att vad i 254 a § stadgas ej skall äga tillämpning å banksammanslagning, angående vilken vid tiden för la-

Lagförslag rörande prövningensrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.

(Forts.)

Lagförelag rö- gens ikraftträdande beslut blivit å en bolagsstämma i en var av de
 rande pröv- avhandlande bankerna fattat, ehuru det definitiva fastställandet
 ningsrätt för genom beslut å ytterligare en bolagsstämma ännu ej skett» samt
 Kungl. Maj:t 3:o) att den i ämnet väckta motionen I: 140 måtte anses be-
 i fråga om svarad genom vad under 1:o) hemställts.
 banksammans-
 slagningar

m. m.

(Forts.)

I avseende på föredragningen av utlåtandet beslöts efter fram-
 ställning av herr talmannen, att detsamma skulle företagas till av-
 görande på det sätt, att först föredroges det av utskottet tillstyrkta
 lagförslaget paragrafvis, varvid först skulle behandlas 254 a §, där-
 efter de övriga paragraferna och promulgationsstadgandet samt sist
 ingressen och rubriken. *att* sedan lagförslaget blivit genomgången,
 utskottets hemställen skulle föredragas, *att* vid behandlingen av
 254 a § överläggningen finge omfatta utlåtandet i dess helhet; samt
att lagtext ej skulle behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av
 någon kammarens ledamot begärdes.

Det av utskottet förordade lagförslaget.

254 a §.

Friherre Langenskiöld: Som kammaren torde hava fun-
 nit, hava särskilda ledamöter av denna kammare avgivit en reserva-
 tion beträffande utskottets hemställen rörande nu föreliggande § 254
 a. Då jag är en av dessa reservanter, anhåller jag att med några ord
 få närmare redogöra för vår uppfattning beträffande denna fråga.

Enligt nu gällande banklag fordras för bildande av ny bank, att
 Kungl. Maj:t prövar banken vara nyttig för det allmänna. En mot-
 svarande bestämmelse har i propositionen föreslagits även beträffan-
 de banksammanslagningar, eller att tillstånd till ett bankbolags över-
 tagande av ett annat bankbolag må lämnas, därest övertagandet fin-
 nes vara till nytta för det allmänna. Bankkommittén, som först har
 tillstyrkt den nu ifrågasatta lagstiftningen beträffande banksammans-
 slagningar, anger såsom ledande synpunkt vid Kungl. Maj:ts pröv-
 ning, att endast sådana sammanslagningar böra medgivas, »vilka icke
 kunna befaras medföra större olägenheter för staten, näringslivet eller
 allmänheten, än den nytta, som måste anses följa med desamma». Samma
 uppfattning synes även departementschefen hysa, då det i
 statsrådsprotokollet säges, att en sammanslagning bör förhindras. »ifall
 granskningen giver vid handen, att sammanslagningen med hänsyn
 till allmänna intressen kan komma att hava övervägande skadliga
 verkningar». Även utskottets majoritet, som för sin del tillstyrkt
 bifall till den kungliga propositionen, uttalar, att »syftet med den
 nu föreslagna liksom ock med gällande prövningsrätt i fråga om
 bankbolags bildande läser nämligen icke vara annat än att
 söka förhindra sådana fall, då med hänsyn till allmänna intressen
 övervägande skadliga verkningar kunna väntas uppkomma.»

Om nu syftet med den föreslagna prövningen från Kungl. Maj:ts
 sida vid banksammanslagningar är att förhindra sådana sammanslag-

ningar som kunna vara till skada, synes det oss reservanter, att den i propositionen förordade formuleringen av lagen icke är lycklig. utan att den borde bringas mera i överensstämmelse med det, som med lagbestämmelsen avses. Enligt vår åsikt borde lagen därför direkt uttala, att prövningen skall taga sikte på att förhindra skadliga verkningar, och i överensstämmelse härmed hava vi i vår reservation hemställt, att ifrågavarande lagstadgande måtte erhålla följande lydelse: »Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse med mindre Konungen, där övertagandet icke finnes vara till skada för det allmänna, lämnar tillstånd därtill.» I huvudsak instämma vi sålunda i den av herr Borell väckta motionen, ehuru vi ansett oss kunna tillstyrka en något förkortad formulering av lagparagrafen.

Det är för övrigt icke utan betydelse, vilken formulering man i detta fall använder, då de båda uttryckssätten uppenbarligen icke täcka varandra. Om tillstånd bör lämnas, så framt sammanslagningen icke är till skada, erkännes i princip kontrahenternas rätt till förening, ehuru förening i vissa fall förhindras. Om åter tillstånd lämnas, endast såvida sammanslagningen prövas *vara till nytta* för det allmänna, är sammanslagningsrätten icke på samma sätt erkänd, och kontrollen över sammanslagningarna kan härigenom erhålla en annan betydelse och har, såsom herr Borell också i sin motion framhållit, givits en större räckvidd än vad som enligt motiveringen av bankkommittén och även, efter vad jag föreställer mig, av Kungl. Maj:t därmed ursprungligen avsetts.

Den av oss förordade ordalydelsen är icke heller något i vår ekonomiska lagstiftning och vår banklagstiftning enastående. I den till årets riksdag avlämnade propositionen nr 114 angående fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet m. m. finnes på upprepade ställen ett liknande uttrycksätt använt. I § 3 säges det, att enskild person under vissa villkor kan erhålla tillstånd att idka fondkommissionsrörelse men att sådant tillstånd ej må meddelas, därest den ifrågasatta rörelsen prövas kunna *vara till skada* för det allmänna. I § 4, där det gäller tillstånd för handelsbolag att idka fondkommissionsrörelse, heter det likaledes, att tillstånd lämnas, så framt »den ifrågasatta rörelsen icke prövas kunna bli *till skada* för det allmänna». Beträffande bankaktiebolag och solidariska bankbolag heter det i § 6, att dylika bankbolag »må erhålla tillstånd att idka fondkommissionsrörelse, därest rörelsen icke prövas kunna bli *vara till skada* för det allmänna».

Det synes oss reservanter, att den formulering, som använts i den senast omnämnda propositionen, vore att föredraga i nu ifrågavarande fall, och jag tillåter mig därför yrka bifall till reservationen i denna del.

Herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Alla som behandlat detta ärende synes ha varit eniga om att åtgärder böra vidtagas i det syfte som anges i propositionen. Men det har uppstått meningsskiljaktighet om vilken formulering man skulle giva lagtexten. Reservanterna hava i sin reservation hänvisat till att

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.
(Forts.)

Lagförslag rörande prövningens rätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.
(Forts.)

bankkommittén i sin motivering för detta förslag använt ordalag, som ger anledning till ett mildare förfarande än vad som enligt dess uppfattning skulle bliva fallet om riksdagen bifölle utskottets förslag. Jag tror, att reservanterna i detta stycke gjort sig skyldiga till en alltför ensidig tolkning av bankkommitténs betänkande. Bankkommittén har ju på sidan 11 även ett uttalande, som berör nu nämnda sak. Där heter det nämligen: »Jämlikt 1911 års banklag, som upptagit och utvidgat en bestämmelse i kungörelsen angående enskilda banker den 9 januari 1846, kräves för bildande av bank Kungl. Maj:ts prövning, huruvida den planerade banken kan anses nyttig för det allmänna.» Kommittén har således där använt uttrycket »nyttig för det allmänna». »Samma synpunkt», säger kommittén vidare, »borde göras gällande, då fråga uppstår om upphörande av banks verksamhet. Enligt kommitténs åsikt borde sålunda Kungl. Maj:t tilläggas rätt att pröva, huruvida en ifrågasatt banksammanslagning bör komma till stånd.» Här för alltså kommittén fram synpunkten om nyttigheten och skadligheten. I en annan sats, på sidan 12, använder sig kommittén av den formulering som synes hava varit avgörande för motionärerna och reservanterna, när de betona, att den ledande synpunkten vid prövning av ifrågasatt banksammanslagningar bör vara den, att endast sådana sammanslagningar skola medgivas, »vilka icke kunna befaras medföra större olägenheter för staten. näringslivet eller allmänheten, än den nytta, som måste anses följa med desamma». — Jag frågar mig nu, om det skulle vara lyckligt att i en lagtext ge en formulering, om det gäller exempelvis att avgöra, huruvida två eller flera banker få lov att sammanslå sig, och en annan formulering, när det gäller att pröva tillkomsten av ett eller flera avdelningskontor. Kan det icke sägas vara riktigare att anlägga samma synpunkt i dessa båda fall nämligen nyttan för allmänheten. Skall någon olikhet förekomma, skulle jag snarare finna det vara riktigt att kasta om tillämpningen så, att man förfar mindre strängt då det gällde att pröva framställningar om upprättande av nya kontor än vid prövning av stora banksammanslagningar, ty i förra fallet tar det åtminstone icke så stort omfång som i det senare fallet, om någonting skulle inträffa. Varför vill man nu genom lagstiftning reglera detta? Man vill naturligtvis reglera detta i syfte att tillgodose allmänhetens intressen. Då vill det förefalla mig, att vare sig man sätter ordet nytta eller sätter ordet skada, så kommer den allmänna uppfattningen om vad som är nyttigt eller skadligt att bli utslagsgivande för de myndigheter, som skola yttra sig och vilkas yttranden få vara vägledande för Kungl. Maj:ts prövning i föreliggande fall.

Nu vill jag nämna, att den formulering, som givits åt nu omdebatterade paragraf, är utarbetad av bankinspektören, som samtidigt är ledamot av bankkommittén. Han bör väl således bäst hava reda på vad som varit bankkommitténs uppfattning. Det vill därför förefalla mig som om det blir redigast, om man använder samma uttryck i den lag, som avser att reglera såväl de stora banksam-

manslagningarna som upprättandet av avdelningskontor. I båda fallen är det allmänhetens intresse som skall tillgodoses framför de enskildes.

I en motion, som vunnit understöd i reservationen, har motionären föreslagit en särskild övergångstid med hänsyn till vissa beslut angående banksammanslagningar som redan i viss mån ha fattats men som icke ännu vunnit laga kraft enligt nu gällande lag. Jag har vid utformningen av denna proposition ansett det vara min plikt att inför riksdagen framföra denna fråga, sådan som den blivit föreslagen av bankkommittén. I det kommittébetänkande, som föreligger, framhålles med en viss styrka att den nya lagen även borde beröra sådana banksammanslagningar som påbörjats men som icke hunnit sin fullbordan vid lagens ikraftträdande. Jag har därför ansett mig pliktig lägga fram ett lagförslag med den tillämpningsform, som bankkommittén ifrågasatt. Om herrarna se i bankkommitténs betänkande, skola herrarna finna, att där finnes bifogad en bilaga utarbetad av professor Cassel. I denna bilaga står angivet det tempo, vari banksammanslagningar försiggått under en ganska lång tid. Särskilt under de sista åren hava dessa banksammanslagningar tagit en sådan omfattning och sådana former, att det oundgängligen måste väcka en viss betänksamhet. Denna hastiga utveckling har icke varit minst, sedan frågan blivit föremål för en speciell, ingående behandling av bankkommittén. Jag vill erinra om, att om herrarna skulle fatta ett beslut i överensstämmelse med reservationen och detta slutligen skulle bliva lag, skulle genom de redan fattade besluten omkring åtta nu självständiga banker plötsligen bliva bortsopade och uppslukade av redan förefintliga bankorganisationer. Jag erinrar mig i samband härmed att min första bekantskap med bankverksamheten föranleddes därav, att till Kungl. Maj:t ingavs en framställning om att bilda en ny bank i en av våra provinser. Någon dag efter det denna framställning blivit till mig ingiven, kom en deputation och utvecklade med mycken vältalighet, att den bank, som man då sökte bilda, oundgängligen var behöflig för att tillfredsställa den mindre krediten för ortens industri och jordbruk. När jag närmare studerade innehållet i den ingivna akten, kunde jag icke frigöra mig från att här förelåg ett visst konkurrerande intresse mellan en förutvarande bank och den, som man nu tänkte starta. Jag försökte genom personer, kända i orten, skaffa mig en inblick i frågan. Samtliga personer, som jag talade med, försäkrade, att den nya banken vore överflödig, därför att den bank, som den nu tänkte konkurrera med, skötte sig på ett oklanderligt sätt. Den var organiserad på ett sådant sätt, att den alldeles speciellt tillvaratog ortsintressena. Med stöd av lagen tillrådde jag Hans Maj:t att avslå framställningen om bildandet av den nya banken. Det var det första beslut, som åtminstone på långliga tider fattats i denna riktning, men jag fann det vara min plikt, när det var konstaterat, att *allmänheten* egentligen icke hade något behov av den nya banken.

Nu förhåller det sig så, att just denna bank som genom Kungl.

Första kammarens protokoll 1919. Nr 13.

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.
(Forts.)

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.
(Forts.)

Maj:ts åtgärd lämnades att ensam sköta om sin orts penningförvaltning är en av de åtta som skulle genom ett förut fattat beslut plötsligt stoppas in i ett större bankaktiebolag. Efter detta kan jag icke finna annat än att Kungl. Maj:t skall känna sig ganska tvungen att låta ett nytt kontor öppnas, om framställning därom göres, för att tillfredsställa det särskilda kreditbehov, som denna bank hade att fylla.

Jag har därför den uppfattningen, att det är riktigast att gå den väg som föreslås uti propositionen och som ansluter sig till bankkommitténs betänkande, och det vill förefalla mig, att då de sammanslagningar, som redan äro påbörjade, bli underkastade prövning av såväl bankofullmäktige som utav bankinspektionen bör Kungl. Maj:t därigenom kunna få den vägledning, som är erforderlig för att på det mest ändamålsenliga sätt pröva föreliggande frågor. Skulle man göra det undantag, som en av motionärerna ifrågasätter och som tillstyrkes utav reservanterna, synes det mig, att man i mycket hög grad inskränker Kungl. Maj:ts rätt att tillämpa denna lag.

Nu har det anförts, att i många hänseenden dessa åtgärder kunna bli mindre välkomna för dem, som ha engagerat sig i dessa företag. Ja, det må vara. Jag tror nu inte, att detta får så vittgående följder. Men skulle det vara så, att man har att pröva och väga emot varandra de olika förslagen med hänsyn till deras lämplighet för det allmänna eller för de enskilda intressenterna, då vill jag obetingat ställa mig på det allmännas ståndpunkt, väl medveten om att dessa bankinrättningar, som nu inneslutas uti uppskovsyrkandet, nog reda sig alldeles utmärkt, även om deras planerade sammanslagningar icke skulle bli godkända.

Gentemot en anmärkning, som har gjorts uti motionen, att man obehörigen ingrepe uti enskildas rätt att fullfölja redan viddagna dispositioner, grundade på gällande lag, vill jag säga, att det är väl dock så, att vi uti vår lagstiftning mycket ofta komma att tangera denna princip. Jag är inte någon vän utav sådana rubbningar utav gällande lagbestämmelser, men vi röra oss här på ett område av sådan allvarlig innebörd, att det anförda skälet, även om det kan väga tungt, inte kan vara tillräckligt bärande för att man skulle avstå ifrån den möjlighet, som skulle givas Kungl. Maj:t, att sakligt pröva de sammanslagningar, för vilka redan ha vidtagits vissa mått och steg, men som ännu icke ha fått sin slutgiltiga utformning.

Då jag tänker mig att det blir flera talare, som vilja beröra denna mycket viktiga fråga, skall jag, herr greve och talman, inte längre upptaga kammarens tid. Jag vill emellertid uttala den önskan, att kammaren ville bifalla det förslag, som stöder sig på bankkommitténs, bankinspektionens och riksbanksfullmäktiges framställningar.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Om man jämför de båda särskilda avfattningarna av nu ifrågavarande lagrum, som föreligga dels uti Kungl. Maj:ts proposition, dels uti reservanternas förslag, så finner man, att det förefinnes en mycket väsent-

lig skillnad mellan dessa båda formuleringar och att resultatet av prövningen kan bli helt olika, om den ena eller andra lydelsen fastställs. I det ena fallet skall *nyttan* för det allmänna konstateras, därest tillstånd skall kunna lämnas, i det andra fallet åter skall tillstånd lämnas, där övertagandet ej finnes vara till *skada* för det allmänna.

Utskottet har beträffande granskningens innebörd uppenbarligen samma uppfattning som bankkommittén. Utskottet anser sålunda, att det ej kan komma ifråga, att andra banksammanslagningar skola förhindras än sådana, vilka med hänsyn till allmänna intressen kunna förväntas medföra övertvägande skadliga verkningar, men utskottet finner det dock ej vara förenat med några betänkligheter att godkänna den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen utav § 254 a. Utskottet synes ej vilja bestrida — och det låter sig väl icke heller göra — att paragrafen, avfattad på det sätt Kungl. Maj:t föreslagit, kan tolkas på ett annat sätt, än den enligt utskottets mening *bör* tolkas, men utskottet tröstar sig med den förhoppningen, att vid tillämpningen av prövningsrätten städe lär komma att förfaras i enlighet med den av utskottet uttalade uppfattningen.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har samma uppfattning som utskottet beträffande det sätt varpå innebörden av denna paragraf bör tolkas, och jag är således förvissad om, att under den närmaste tiden åtminstone paragrafen kommer att tillämpas på det sättet. Men en lagskipare är ju givetvis aldrig bunden av annat än respektive lagrums ordalydelse och vad därur förnuftigtvis kan läsas. Motiven binda honom däremot icke. Härtill kommer, att under förarbetena till nu ifrågavarande lagstiftning uttalats jämväl en annan uppfattning om prövningens innebörd än den, till vilken bankkommittén, statsrådet och statsutskottet anslutit sig. Riksbankfullmäktige ha nämligen framhållit, att tillstånd till banksammanslagningar bör lämnas allenast, där fördelarna avgjort övertväga olägenheterna och bankinspektionen anser, att prövningen bör inriktas på att banksammanslagningen skall finnas vara till nytta för det allmänna. Då således under förarbetena skilda meningar om prövningens innebörd yppats, har man så mycket mindre skäl att känna sig alltför säker på att lagrummet i framtiden kommer att tillämpas så som utskottet antagit. Det synes mig vara obestriddigt, att åt lagrummet, sådant det formulerats i den kungl. propositionen, kan givas en sådan tillämpning, att den föreslagna kontrollen över banksammanslagningarna erhåller vida större räckvidd än som nu avses. Det kan tillämpas exempelvis så, att en banksammanslagning, som kan ha sin stora betydelse för mer lokala intressen men som ej är av den räckvidd, att det allmänna kan anses mera direkt beröras därav, anses icke böra tillåtas; och det torde för övrigt i varje fall ofta bli synnerligen svårt, för att inte säga omöjligt, att vid tiden för en ifrågasatt banksammanslagning, vars verkningar i regel hänföra sig till framtiden, ådagaläggas dess nytta för det allmänna. Den bevisskyldighet som enligt den föreslagna avfattningen kan fordras, blir således ofta omöjlig att fullgöra.

Lagförelag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.

(Forts.)

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar
m. m.
(Forts.)

Nu hänvisar herr statsrådet till den liknande avfattningen av den lagbestämmelse, som gäller för tillkomsten av banker, och anser, att man bör giva nu ifrågavarande lagbestämmelse en liknande lydelse. Jag anser för min del icke detta skäl vara tillräckligt bärande. Jag har ingen anledning att nu gå in på någon kritik utav lydelsen av det lagrum, som gäller om bankers tillkomst, men vad man än vill tänka härom, har man väl huvudsakligen att fästa sig vid, hur man skall avfatta det lagrum, som nu föreligger. Och äro alla överens om, att innebörden av detta lagrum skall vara, att man därigenom skall förhindra banksammanslagningar, som kunna förväntas medföra övervägande skada, finns ingen anledning, förefaller det mig, att icke ge lagrummet en avfattning, som motsvarar vad man sålunda äsyftar. Att låta lag även i sin formulering motsvara vad därmed avses, bör väl vara något, som alltid bör stå för lagstiftaren som ett eftersträvansvärt mål. Redan den inskränkning som bankkommittén föreslagit innebär ett ganska djupt ingrepp i näringslivets frihet, och man synes ju ganska allmänt erkänna, att man ej bör gå längre. Även häri ligger ju ännu ett tungt vägande skäl, såvitt jag förstår, att avfatta lagen så, att den ger uttryck för vad man äsyftar.

Den formulering, jag föreslagit i min motion, ansluter sig helt till bankkommitténs uttalande. Jag anser mig emellertid ej ha anledning att vidhålla den av mig påyrkade lydelsen utan förenar mig med reservanterna, då den av dem föreslagna avfattningen har samma innebörd, som jag med min motion avsett.

Jag skall, medan jag har ordet, begagna tillfället att yttra några ord jämväl i anledning av greve Spens' motion. Motionärens huvudargument är att principen om att redan träffade avtals giltighet icke får göras beroende av senare tillkommen lag bör upprätthållas. Nu kommer det måhända att invändas, att de avtal om banksammanslagningar, som nu avses, ännu icke äro definitivt slutna, och den nya lagen skulle således icke få tillämpning på definitivt träffade avtal. Detta synes mig dock vara en ganska formalistisk syn på saken. När ett avtal om banksammanslagning kommit så långt som är händelsen i de nu avsedda fallen, ha de intresserade haft anledning att fästa sina intressen vid och i sitt handlande räkna med dessa avtal såsom giltiga. Då man vill hävda principen, att ekonomisk lagstiftning icke får ha tillbakaverkande kraft, är det ju just för att hindra, att sådana rättsverkningar, som äro knutna till rättshandlingar mellan enskilda och som varit fullkomligt tillåtna vid det tillfälle, då de gjordes, icke skulle kunna upphävas eller inskränkas genom senare tillkommen lag. Att fasthålla denna princip synes mig vara av utomordentligt stor vikt. De nu förevarande fallen äro i och för sig obetydliga i jämförelse med denna princip, och jag måste för min del taga avstånd ifrån herr statsrådets tankegång, då han yttrade, att sådana fall ofta kunna tänkas föreligga, där man måste på detta sätt i det allmännas intresse gripa in på det enskildas rättssfär. Då de enskildas rättshandlingar ha varit stödda på vid tillfället gällande lag böra desamma vara skyddade. Överger man denna princip, är man inne på ett sluttande plan, och ett beslut i denna riktning kan medföra

synnerligen ödesdigra följder för framtiden. Jag ber att få erinra om, att den av mig avsedda principen ansetts så viktig, att man i åtskilliga länder velat skydda densamma genom grundlagsbestämmelser. I den norska grundlagen exempelvis stadgas i 97 §, att ingen lag må givas tillbakaverkande kraft, och enahanda bestämmelser finnas, såvitt jag icke misstar mig, i Nordamerikas förenta staters lagstiftning och även på andra håll.

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.
(Forts.)

På grund av vad jag nu anfört, tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka bifall till reservanternas hemställan i nu föreliggande punkt.

Herr Alexander son: Herr talman! Det var icke utan förvåning jag hörde den ärade motionären nyss i den del av detta ärende, där han själv motionerat, sluta med att yrka bifall till reservanternas förslag till lydelse utav § 254 a. Såvitt jag kunde förstå, stod hela hans förut anförda motivering i bestämd strid mot ett sådant yrkande, och det var också med en mycket lätt och hastig övergång som han kom fram till detsamma. Den av honom själv i motionen föreslagna lydelsen går ju ut på, att Kungl. Maj:t skall kunna lämna tillstånd efter prövning, att övertagandet icke kan *befaras medföra större olägenhet* för staten, näringslivet eller allmänheten, *än den nytta som måste anses följa med densamma*. Så snart Kungl. Maj:t sålunda icke finner det *uppenbart*, att en *nytta* förefinnes, som är så stor, att den överväger den *olägenhet, som kan befaras* bli en följd utav sammanslagningen, så föreligger anledning att vägra tillstånd. Reservanterna ha nu, efter vad från deras håll sagts, ansett sig kunna ge ett något kortare uttryck åt samma tanke. Men den lydelse de föreslagit befinnes vara den, att Konungen, *där övertagandet icke finnes vara till skada* för det allmänna, *lämnar tillstånd* därtill. Enligt denna lydelse skall det sålunda vara så, att Konungen för att icke lämna tillstånd bestämt skall finna, att övertagandet är till skada för det allmänna. Det förefinnes en högst väsentlig sakskillnad, såvitt jag förstår, emellan vad motionären har föreslagit, stödd ifråga om sin lydelse på ett uttalande av bankkommittén, och vad reservanterna ha föreslagit. Den ärade motionären framhöll dock själv vikten av att, när man avfattade lydelsen av förevarande stadganden, man icke gjorde den sådan, att den kunde komma att innebära någonting annat än vad man verkligen ville; och vad han verkligen ville utlade han i full överensstämmelse med den formulering han själv givit.

Jag kan för min del icke finna annat än att det måste vara mindre lyckligt, om man antager den lydelse, som reservanterna föreslagit. Den sätter ju Kungl. Maj:t i det tämligen obehagliga läget att alltid direkt behöva avge en förklaring, att Kungl. Maj:t rent av finner den ifrågasatta banksammanslagningen vara till skada för det allmänna. Är det inte helt naturligt, att man i stället formulerar bestämmelsen så, att den icke tvingar Kungl. Maj:t att rikta en så skarp spets emot den ifrågasatta åtgärden? Kan man icke vidare i själva verket vara övertygad om att innebörden utav Kungl. Maj:ts

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar
m. m.
(Forts.)

makt kommer att bli densamma, vare sig man i lagtexten tager upp ur bankkommitténs motivering de närmare direktiv, efter vilka Kungl. Maj:t helt naturligt kommer att handla eller man uttalar sig så kort som sker i den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit? För min del är jag övertygad, att emellan den kungl. propositionen och herr Borells motion kommer att visa sig i praktiken icke vara någon sakskillnad, men att det däremot föreligger en bestämd sakskillnad mellan detta herr Borells förslag och det som reservanterna omfattat.

Med hänsyn till vad jag sålunda anført, skall jag be att för min del, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag beträffande § 254 a.

Jag skall i sinom tid likaledes ansluta mig till det av utskottet framställda yrkandet, när det gäller frågan om *övergångsbestämmelsen*. Den föregående ärade talaren anförde med styrka, att mot lagars retroaktiva kraft kan man göra de starkaste betänkligheter gällande. Han omnämnde, att man t. o. m. i vissa länders grundlagar skapat garantier häremot. Formellt är i förevarande fall emellertid icke fråga om att ge några bestämmelser retroaktiv kraft, och i vad mån det kan anses reelt bli förhållandet, är en fråga, som i själva verket är att pröva in casu och som det är mycket svårt att komma till en bestämd uppfattning om.

Men själva den där principståndpunkten har ju många gånger under senare år varit under debatt särskilt i denna kammare; och för min del skall jag be att få upprepa den erinran, som jag har haft tillfälle att göra i annat sammanhang, nämligen att det i nutiden är onöjligt att i dess fulla utsträckning vidmakthålla denna stränga princip, att lagen icke får gripa tillbaka över redan inträdda situationer. Detta är onöjligt, därför att en lagstiftningsakt är någon-ting, som förberedes i offentlighetens ljus under loppet av så pass lång tid, att det möjliggör för de enskilda intressena att på förhand eludera den påtänkta lagens verkningar, därest icke lagstiftaren väpnar sig mot ett sådant tillvägagångssätt genom att göra modifikationer uti principen. Vi ha ju sett exempel gång på gång under senare tid på hur just under ett lagärendes utredning enskilda vidtagna åtgärder, som visserligen icke förtjäna något hänsynstagande ifrån den nya lagstiftningens sida, utan där tvärtom både den allmänna moralen och de samhällsändamål, som lagen avser att främja, ovillkorligen kräva, att man låter lagen få verkan, även oavsett att den kommer att gripa in på en del redan åvägabragta förhållanden.

För min del måste jag finna, att tillräckliga skäl icke heller i denna punkt blivt anförda emot den kungl. propositionens och utskottets ståndpunkt.

Herr Nøiglick: Jag vill endast i anledning av herr Alexandersons yttrande säga, att det icke varit reservanternas mening att föreslå någon saklig ändring i herr Borells motion, och jag kan icke heller finna, att någon saklig ändring vidtagits. Herr Borell har föreslagit, att sammanslagning av bankbolag icke skall få äga rum »med mindre Konungen efter prövning att övertagan-

det icke kan befaras medföra större olägenheter» etc. medan vi sagt, »där övertagandet icke finnes vara till skada». Jag medger, att det sista uttrycket är något starkare, innebär en skärpning i formen, men rent sakligt tror jag, att det blir detsamma. Vi ha funnit det ur lagtextsynpunkt mer koncist att använda detta uttryck, och därför hava vi här föreslagit det.

Det kan måhända vara sant, som herr Alexanderson sade, att det, realiter sett, icke skulle bli så stor skillnad, om man använde Kungl. Maj:ts förslag eller det förslag, som föreligger i reservationen. Men då jag nyss hörde ett yttrande från statsrådets sida, fick jag klart för mig, att det verkligen är av betydelse, att man använder den lydelse reservanternas föreslagit. Statsrådet sade nämligen, att formuleringen kommer att bli utslagsgivande för de myndigheter, som skola vara för Kungl. Maj:t vägledande. Använder man nu denna formulering, som Kungl. Maj:t föreslagit, att banksammanslagning endast får äga rum, när den är till nytta, så vågar jag påstå att det blir nästan omöjligt att bevisa, att den sker till nytta. Något annorlunda är förhållandet, då en bank skall startas eller, med det exempel statsrådet tog, då det gäller att lägga ett avdelningskontor på en plats. Finnes det ej förut bankrörelse där, är det mycket lätt att säga, att det blir till nytta för det allmänna. Men hur skall man kunna bevisa, att det är till nytta för det allmänna, när man skall tillämpa samma formulering på en rörelse, som redan förut finnes? Jag kan icke förstå annat än, att denna formulering, om man skall tänka sig, att den blir tillämpad mycket strängt efter ordalydelsen, kommer att omöjliggöra varje banksammanslagning.

Jag ber att få instämman i baron Langenskiölds yrkande. Beträffande övergångsbestämmelserna anhåller jag att få ansluta mig till det i greve Spens' motion framställda förslaget och herr Borells yttrande rörande detsamma.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman, mina herrar! Den ärade motionären anförde, att kammaren skulle taga avstånd från mitt uttalande, att det kunde finnas vissa tillfällen, när man vore tvungen att lagstifta på ett sådant sätt, som här ifrågasatts, nämligen så att man kunde komma att rubba redan vidtagna åtgärder av enskilda. Jag vill då erinra om, att när riksdagen så sent som i juni eller i slutet av maj månad 1918 behandlade frågan om avdelningskontor, biträdde både första och andra kammaren en lag, som mycket djupt berörde nästan samtliga banker. Det hade då kommit ut redan i mars eller februari månad att bankkommittén hade för avsikt att ingå till Kungl. Maj:t med framställning om, att bankerna skulle bli skyldiga att hos Kungl. Maj:t söka rätten att få öppna nya kontor. Ifrån mars månad och intill den tid, när riksdagen hann fatta sitt beslut, öppnades på fullt lika lagliga grunder, som nu omtalade sammanslagningar äro förberedda, ett stort antal kontor uti många delar av

Lagförslag rörande provningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar
m. m.

(Forts.)

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.
(Forts.)

riket. Det fanns en hel del banker, som för att få en riktigt fullbordad handling, köpte dyrbara fastigheter uti flera städer, inrymde kontor där och vid sökandet av rätten att få behålla dessa kontor med mycken styrka använde sig av detta sitt handlingskraftiga ingripande genom att säga: Här ha vi lagt ned så och så stort kapital, och det har skett på fullt laglig grund; skall nu Kungl. Maj:t utan vidare hindra oss? Herrarna hava varit med om att för ett år sedan antaga en lag just av den innebörden. Jag kan icke förstå, att det skulle vara mera motbjudande att antaga en lag, innehållande dessa retroaktiva bestämmelser ifråga om den nu omdebatterade frågan än det var att biträda lagen om avdelningskontoren.

Herr Neiglick frågade: »Hur skall man kunna bevisa *nyttan* av en sådan sak?» Jag skulle som lekman vilja fråga herr Neiglick: Hur skall han kunna bevisa *skadan*? I dessa båda fall är det väl ändå det sunda förståndet, stött på föreliggande omständigheter, som — vilket ord herrarna än sätta in i lagen — blir det utslagsgivande vid tillämpningen. Skulle man icke få taga detta förstånd till hjälp och förlita sig till, att myndigheterna vid sin prövning av dylika ärenden pröva dessa från saklig synpunkt, — skulle man icke få lita till detta, tror jag icke, att man kommer långt, vare sig man skriver »nytta» eller »skada». Ty skulle det vara på det sättet, att exempelvis i de institutioner, som skola pröva dylika frågor, sitta män, som till sin livsåskådning anse, att nuvarande antal småbanker och medelstora banker egentligen är ett oting och att det vore mycket bättre för det ekonomiska livet, att vi hade en bank, som just genom sin omfattning kunde stå emot och bära upp vad som än kan inträffa — sitter det sådana män i dessa institutioner, skola de helt naturligt aldrig se någon skada i en sammanslagning. Jag tror sålunda, att man i båda fallen i mycket väsentlig grad är hänvisad till det omdöme, som man måste kräva av dessa personer. Ehuru lekman på detta område, vill jag ifrågasätta huruvida det egentligen skall leda till en konsekvent behandling av dessa ärenden, om man beträffande upprättande av avdelningskontor, skall hava ett uttryck i lagtexten och, vid bedömandet av en sammanslagning, skall vara hänvisad till ett annat uttryck.

Herr Bäckström: Jag blev närmast uppkallad av herr Alexandersons tolkning av bankkommitténs mening med dessa flera gånger citerade ord, »att endast sådana sammanslagningar böra medgivas, vilka icke kunna befaras medföra större olägenheter för staten näringslivet eller allmänheten än den nytta, som måste anses följa med desamma». Herr Alexanderson kursiverade ordet »måste» och fick därigenom fram ett motsatsförhållande mellan denna formuleringens innebörd och den tankegång, som låg till grund för herr Borells motion. Jag tror mig kunna säga, att denna tolkning åtminstone ej stämmer med min uppfattning. Jag

har tillhört bankkommitténs arbetsutskott och varit med om formuleringen av denna mening, och jag får verkligen säga, att det är en läxa att höra under diskussionen i dag, huru noggrann man måste vara, när det gäller att formulera en motivering. Enligt min personliga mening får man ej kursivera uttrycket »måste anses», utan snarare bör man säga »kan förväntas» och sins emellan jämföra de olägenheter, som kunna befaras, och den nytta, som kan förväntas. Så ungefär har åtminstone jag tänkt mig denna sak. Jag vill säga det därför, att min uppfattning är den, att jag egentligen varken är nöjd med den formulering, som bankinspektionen gjort och Kungl. Maj:t framfört, eller den formulering som verkstälts av reservanterna, därför att bägge kräva för mycket åt var sin sida. Den av Kungl. Maj:t nu framlagda formuleringen kräver, att det skall påvisas positiv nytta för det allmänna, under det att enligt den formulering, som kräves av reservanterna, det skall påvisas positiv skada för landet. Däremot den formulering, jag skulle vilja ha, och som jag inlägger i bankkommitterades uttalande, skulle vara den, att uti de fall, där man icke kan påvisa någon positiv skada och där nyttan icke heller är så påfallande, fallet noll så att säga, där skulle sammanslagningen medgivas. Man skall icke förhindra en sammanslagning utan tämligen vägnande skäl. Jag tycker därför, att man icke skall kräva en positiv nytta i detta fall, men jag kan å andra sidan än mindre gå med på en formulering, som kräver positiv skada, ty det torde bliva ytterst vanskligt att påfordra, att det skall uppvisas positiv skada. Mot denna formulering skulle jag därför bestämt vilja varna. Däremot skulle jag, herr talman, verkligen vilja göra ett yrkande, ehuru det kanske förefaller något demonstrativt. Jag ber nämligen få framställa yrkande om bifall till herr Borells motion i föreliggande punkt med den ändring, att istället för orden »måste anses» skulle insättas orden »kan förväntas». En anledning, varför jag skulle vilja gå den vägen, om det tillätes mig att föreslå bifall till herr Borells motion med den lilla ändringen, är att det synes mig oriktigt att ställa samma krav på nyttan i detta fall, som man måste ställa, när det gäller startandet av en ny bank.

Här har sagts, att från bankinspektionen erinrats om, att när det gäller att stifta en ny bank, skall den befinnas vara till nytta för det allmänna, och det är tolkat så, att, om det visar sig att det icke kan befaras bli till någon skada för det allmänna, så lämnas koncessionen. Men det synes mig, att man skall ställa bra mycket strängare pretentioner på skapandet av en ny bank, än när det är fråga om en administrationsåtgärd som en banksammanslagning. Därför kan det vara berättigat att använda ett annat uttryck, när det gäller en banksammanslagning, än när det gäller stiftandet av en ny bank. Ur den synpunkten kan man hellre använda ordet nytta och verkligen kräva, att det skall påvisas en nytta, när det gäller att skapa en ny bank, men taga ett mindre kraftigt uttryck här för att få fram en skillnad. Men jag förut-

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar m. m.
(Forts.)

Lagförelag rö-
rande prov-
ningsrätt för
Kungl. Maj:t
i fråga om
banksamman-
slagningar
m. m.
(Forts.)

sätter, att det yrkandet jag framställt, icke har stor utsikt att stå sig. Jag skall därför subsidiärt yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan.

Herr Wickman: Herr greve och talman, mina herrar! Jag beklagar på det livligaste, att bankoutskottet skilt sig på tvenne linjer, då meningen inom utskottet i huvudsak varit samstämmig för, att en ändring i detta avseende måtte ske, endast med den lilla skillnaden mellan uttrycken »nyttja» och »skada», av vilka ord bankkommitterade föreslagit och Kungl. Maj:t och utskottet upptagit det förra, men reservanterna föreslagit det senare. Det är endast detta lilla, som förorsakat, att utskottet delat sig på tvenne halvvor. Jag tror, att jag icke gör mig skyldig till någon oriktighet, om jag säger, att försöken inom utskottet varit tämligen starka för att åstadkomma en kompromiss för att få denna fråga löst. Jag vill i detta sammanhang understryka vad statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss uttryckt beträffande mängden av småbanker, som finnas och som uppstått under de senare åren i vårt land. Där kan en sammanslagning ibland behövas och vara berättigad, men ser man på de allra största och kapitalstarkaste bankerna, förvånar man sig icke över, att provinserna, som råka ut för att få släppa till sina penningar till en centralbank, som har sitt säte i Stockholm, bli bekymrade över den utveckling som i fortsättningen skall ske. Det förslag, som framlagts i greve Spens' motion och avser övergångsbestämmelserna, är emot att Kungl. Maj:t skall få denna rätt beträffande redan avtalade banksammanslagningar. Jag förstår ej, varför man skall föra en sådan argumentering, ty när man lägger denna sak i Kungl. Maj:ts hand, anser man väl under alla förhållanden, att den ligger på det säkraste plan. Kungl. Maj:t kan sålunda pröva, huruvida en sammanslagning kan vara till skada för det allmänna eller ej, och då anser jag, att man gott kan gå den vägen utskottet föreslår. Reservanterna ha som sagt i det stora hela varit eniga med majoriteten inom utskottet, och då man ser, att utskottsmajoriteten är till finnandes inom andra kammaren, är det ju förklarligt, att andra kammaren kommer att taga utskottets förslag. Jag har icke från början åhört debatten, men jag förmodar av vad jag hört, att första kammaren sålunda kommer att gå på reservationen. Jag vill då hoppas, att en sammanjämkning inom utskottet kommer till stånd, som kan leda till resultat, ty ett resultat, mina herrar, i denna fråga är mera än något annat nödvändigt. Jag vill hoppas och tro, att så kommer att ske.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talman yttrade, att rörande nu ifrågavarande paragraf yrkats: 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o) av herr *Hedenstierna*, att

kammaren skulle besluta, att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skulle införas en med 254 a betecknad paragraf med den lydelse, som angivits i punkten 1 av den vid föreliggande utlåtande fogade reservationen; samt 3:o), av herr *Bäckström*, att paragrafen skulle antagas att lyda så, som föreslagits uti den av herr *Borell* i ämnet väckta motionen med den ändring, att orden »måste anses» utbyttes mot »kan förväntas».

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:ts i fråga om banksammanlagningar m. m.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr *Hedenstiernas* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av förevarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skall införas en med 254 a betecknad paragraf med den lydelse, som angivits i punkten 1 av den vid bankoutskottets utlåtande nr 14 fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 40.

48 och 164 §§.

Godkändes.

Promulgationsstadgandet.

Herr *Hedenstierna*: På de skäl, som reservanterna anført, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Wickman*: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkän-

Lagförslag rörande prövningsrätt för Kungl. Maj:t i fråga om banksammanslagningar
m. m.
(Forts.)

nande av nu föredragna del av Kungl. Maj:ts ifrågavarande lagförslag samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna ett promulgationsstadgande av det innehåll, som förordats i punkten 2 av den vid föreliggande utlåtande fogade reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Det av utskottet förordade lagförslaget i öfrigt.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 16, angående vissa Kungl. Maj:ts framställningar rörande pensioner och understöd.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Pension åt kvinnliga extra biträdet Emma Adolfina Bratt.

Punkten 2.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att kvinnliga extra biträdet hos generalpoststyrelsen Emma Adolfina Bratt, född Pettersson, finge från och med månaden näst efter den, under vilken hon erhöle entledigande från sin anställning i postverket, äga att under sin återstående livstid å postverkets pensionsstat uppbära ett årligt understöd av sexhundrafemtio kronor.

Herr Hellberg: I den framställning från generalpoststyrelsen, som ligger till grund för den kungliga propositionen, varöfver utskottet avgivit utlåtande i denna punkt, hemställes, att den nämnda befattningshavarinnans pension måtte sättas till 900 kronor. Statskontoret ansåg, att då hennes tjänstgöringstid endast utgjorde 22 år, pensionen borde nedsättas till 650 kronor, denna statskontorets mening biträddes av Kungl. Maj:t och tillstyrktes av utskottet.

Jag ber emellertid få nämna, att, enligt vad jag förvissat mig om, generalpoststyrelsen, när den föreslog beloppet 900 kronor, hade tagit hänsyn till den lönereglering, som trätt i kraft från och med i år, och enligt denna lönereglering åtnjuter ifrågavarande befattningshvarinna nu så stor avlöning att, om pensionen skulle sättas i proportion till densamma, skulle det bli omkring 900 kronor. Det synes då att, när den nya lönereglering redan trätt i kraft och då hon tjänstgjort under den tid då den gällt, det är hårt för henne att få sin pension så starkt reducerad, som här föreslagits.

Men det är ännu en omständighet, som jag ber att få fästa upp-

märksamheten på. Enligt papper, som blivit mig tillställda: läkarintyg liksom även intyg från generalpoststyrelsen. har det ådagalagts, att änkefru Bratt under sin tjänstgöring i generalpoststyrelsen blivit arsenikförgiftad och som en följd därav har hon under senare tid måst taga tjänstledighet titt och tätt. Hon påstår själv, att hon i verkligheten tjänstgjort 24 år, och att den tid hon åtnjutit ledighet blivit frändragen. Det synes mig vara anledning att antaga, att arsenikförgiftningen nedsatt hennes redan förut svaga hälsa och att hon därför blivit nödsakad att tidigare än annars begära att få draga sig tillbaka. Då tycker jag, att det vore rätt hårt, om hon icke bara skall ha fått sin hälsa reducerad under sin tjänstgöring utan också till följd därav skall få sin pension reducerad.

Dessa omständigheter, som jag anført, göra, att jag icke kan finna, att frågan föreligger i fullt utrett skick, utan tillåter jag mig, herr talman, hemställa, att utskottet ville taga ärendet under fönyad omprövning. Jag hemställer därför om återremiss.

Herr Hedenstierna: Då billigheten kräver, att alla de omständigheter, som kunna vara förknippade med prövningen av denna pensionsfråga, komma i betraktande och då, enligt vad herr Hellberg nu upplyst, det finnes intyg om sjukdom, vilka icke varit företedda för utskottet förut, anser jag nödvändigt, i likhet med vad herr Hellberg anført, att återremittera ärendet, varför jag instämmer i återremissyrkandet. Men jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten därpå, att omkring två månader förflutit, sedan Kungl. Maj:t framlagt denna proposition, och då borde den, som kan förete intyg i detta avseende, haft tid att göra detta så tidigt, att icke detta intyg skall behöva fram först den dag ärendet skall prövas. Jag tror, att detta hade varit synnerligen önskvärt. Emellertid anser jag billigheten kräva, att ärendet återgår till utskottet, då man ju icke haft tillfälle att se detta intyg förut.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten annat yrkande ej förekommit än att densamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen var med övervägande ja besvarad.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående ändring av lagen om kyrkofond i syfte att fondens kapital må ökas genom årlig avsättning av ränteavkastningen.

Pension åt kvinnliga extra biträdet Emma Adol. sina Bratt.
(Forts.)

Om ökning av kyrkofondens kapital genom ränteavsättning.

Om ökning
av kyrkofon-
dens kapital
genom ränte-
avsättning.

(Forts.)

Uti en inom första kammaren väckt, till första lagutskottet hänvisad motion, nr 74, hade herr *Ernst Lindblad*, hemställt att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan bestämmelse i lagen om kyrkofond, att fondens kapitaltillgång utökades genom årlig avsättning av ränteavkastningen till mötande av penningvärdets eventuella sjunkande.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande, under åberopande av de skäl, som av kyrkofondskommittén anförts uti en i utlåtandet intagen skrivelse, hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Lindblad*, *Ernst*: Herr talman! Jag vill visst icke trötta kammaren med något utförligt försvar för motionen, och kommer icke att framställa yrkande om bifall till densamma. Jag anhåller endast, att få framföra några synpunkter i saken.

Motionen har framkommit för att tillskapa ett uttalande av riksdagen eller åtminstone inom densamma, som skall möjliggöra försäljning av vissa prästerliga boställen, vilka, enligt vad som visat sig både vid syner och andra kända bedömanden absolut äro utan möjlighet att under den 20 års period som ingår och kanske ens den följande kunna tillföra kyrkofonden eller kommunerna några som helst inkomster. Det har visat sig, att, då församlingarna gjort framställning om försäljning, myndigheterna icke velat tillstyrka sådana försäljningar. Domkapitlen säga i regel nej. Kyrkofondskommitté-
rade, om frågan remitteras till dem, och kommerskollegium säga också nej, och Kungl. Maj:t kan då oftast nog icke bifalla sådana framställningar. Detta är uppenbarligen till förfång för kyrkofondens kapitaltillgång och de syften och omsorger, som skola besörjas med fondens tillgångar.

Om man sedan fäster sig vid en annan sida av saken, så kunna dylika försäljningar ofta nog även befordra styckning av jord från boställen, som ligga intill samhällen och andra platser, där man är i behov av jord till bostadstomter eller för andra ändamål, men som det nu är, omöjliggöres även sådana försäljningar. Jag skulle nu önska få ett uttalande, ty jag måste såsom kronoombud vid flerfaldiga förrätningar intyga, att förvaltningen av dessa stora tillgångar i jord icke är rationell.

Jag vill tro, att motionen haft rätt så stora sympatier inom utskottet; åtminstone framhöll utskottets ordförande, att han ansåg densamma vara värd en välvillig behandling, men som resultat av den remiss, som var nödvändig, till kyrkofondskommitté-
rade har man kommit att stanna vid deras åsikt. Vad säga då kyrkofondskommitté-
rade? Jo, att de redan fått i uppdrag av Kungl. Maj:t att utreda, huru förvaltningen av fonden i allmänhet och huru tillsynen över förvaltningen skall ordnas så fördelaktigt som möjligt. Ja, detta är naturligt, men om man fått fram vissa synpunkter som motionen berör och utskottet velat understryka några sådana uttalanden, så skulle det hava befordrat saken. Detta har varit önskvärdt, ty såsom

det nu är, är det icke tillfredsställande, utan stora ekonomiska möjligheter, som annars skulle lända till nytta både för fonden och det allmänna förfares nu ovillkorligen.

Jag vill som sagt icke framställa något yrkande om bifall till motionen, utan jag har endast vid detta tillfälle velat göra detta uttalande.

*Om ökning
av kyrkofon-
dens kapital
genom ränte-
avsättning.*

(Forts.)

Herr *Alexander*son: Den ärade motionären gjorde nyss gällande, att inom lagutskottet skulle funnits rätt stora sympatier för hans motion, ehuru man böjt sig för kyrkofondkommitterades åsikt och avstyrkt motionen. Detta måtte väl ändå bero på något missförstånd från den ärade motionärens sida. Det är så, att i den motivering motionären givit för sitt yrkande framstår såsom hans egentliga önskemål att försäljning må kunna ske av vissa ecklesiastiska jordar. Detta syfte har motionären trots sig befrämja genom att motionera om en förändrad användning av kyrkofondens medel på det sätt, att till fondens kapitaltillgångar skola avsättas genom försäljningarna inflytande medel.

Men till detta motionärens yrkande har utskottet alldeles icke haft någon böjelse att ansluta sig av det mycket giltiga skälet, att det skulle förutsätta, att kyrkofonden verkligen vore en fond, där man bestämt skiljer mellan kapital och årsavkastning och där endast den senare får användas till att täcka löpande utgifter. Men i stället är ju kyrkofonden en regleringsfond, där man icke gör en dylik åtskillnad, och följaktligen skulle en sådan åtgärd, som motionären föreslagit, onekligen komma att hänga i luften och icke på något sätt vara ägnad att främja det syfte motionären vill vinna. Det må förhålla sig huru som helst med lämpligheten av att försälja vissa ecklesiastiska jordar, men någon anledning att för den skull företaga någonting i riktning av vad motionären föreslagit finnes icke.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lindblad* *Ernst*: Jag vill endast lämna den upplysningen, att det var under samtal med utskottets ordförande strax innan motionen skulle behandlas av utskottet, som han för sin del uttalade sig, som jag nämnt. Men naturligtvis måste vi remittera motionen, sade han, och jag föreslog då själv, att den skulle remitteras till kyrkofondkommitterade. Jag har icke pretenderat eller ens väntat, att motionen nu skulle bli tillstyrkt, men det hade varit till bestämd nytta för det allmänna, om utskottet funnit anledning att uttala någon egen mening om den motivering, som finnes i motionen även utan bifall till klämman. Ett sådant uttalande skulle varit mycket hälsosamt, ty det skulle verkat som en fingervisning för kommitterade att behandla saken just i den riktning motionären med sin framställning åsyftat. Det är den svnpunkt som här bör framhållas.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om lindring och förenkling av bestämmelserna i lagen angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående utredning och förslag i fråga om statsbidrag till anställande av kommunträdgårdsmästare;

nr 15, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande å statens mark av självständiga småbrukshemman med längre tids tryggad besittningsrätt;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Varberg av den till Lindhovs kungsgård i Hallands län hörande ön Getterön;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande användningen av ordinarie anslaget till understödjande av premiering av nötboskap;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande vid Alnarps egendom av en för professor N. H. Nilsson-Ehles institution för ärftlighetsforskning avsedd lada m. m.; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för vissa befattningshavare inom skogsstaten att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för skogsstatens ordinarie personal.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
uppgörelser
m. m.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om framhållande av vissa krav från Sveriges sida vid de internationella uppgörelserna efter världskriget samt om framhållande vid nu förestående fredsuppgörelse av vissa önskemål angående Asien och Afrika såsom förutsättning för en varaktig fred och ett bestående staternas förbund.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 114, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att från Sveriges sida vid de internationella uppgörelserna efter kriget och särskilt i Moskva och Versailles samt hos Wilson framhölls följande krav:

1. Det sinnelag, den känsla för rätten, som besjälade Wilsons fjorton punkter, måste bli vägledande för organisationen av nationernas förbund samt följaktligen utöver nämnda punkters väsentliga innehåll även nedannämnda angelägenheter ställas i utsikt och i möjligaste mån redan nu närmare övervägas och förverkligas.

2. Östeuropa, centralmakterna, Asien och Afrika och alla neutrala skulle lojalt inbjudas att deltaga i förhandlingarna likaväl som övriga stater i det tillämnade världsförbundet.

3. Nationalitetsfrågorna i Asien och Nordafrika skulle lösas efter samma grunder som de europeiska. Urinvånarna i kolonialländer skulle skyddas i sina mänskliga rättigheter och erhålla särskilda talmän vid förhandlingarna. Österns och Västerns olika väsenart skulle komplettera varandra.

4. Östeuropas och centraleuropas nationalitetsgränser skulle ofördröjligen uppdragas med ledning i första hand av folkomröstningar, och avgöranden med nya krigsoperationer skulle förbjudas. De små östersjöfolkens, esters, letters och litauers existens finge därvid icke glömmas bort.

5. Sämjan mellan olika nationaliteter, som skola leva samman i en stat, måste också vara en internationell angelägenhet och ordnas slutgiltigt.

6. Kolonier finge icke ägas av en viss makt, utan skulle vara en gemensam tillhörighet för nationernas förbund, intill dess de kunde styras av sig själva och ingå i förbundet som nya stater.

7. Utan möjlighet till andlig gemenskap kunde icke skapas någon levande gemenskap. Avslutningen av en naturlig statsbildning på nationalitetsprincipen, slutstenen på alla internationella inrättningar vore ett världsspråk, som efter mellanfolklig överenskommelse inlärdes i alla skolor.

8. Sammanhållningen i ett nationernas förbund äventyrades så länge harmoni saknades inom varje stat. Den sociala frågan, som ruvade bakom allt, vore olöst, men finge icke förbliva att vara det. Slaveriet under kapitalet måste avlyftas. En broderlig mänsklighet utan klasskillnader vore målet.

9. Lika viktigt för detta mål vore den andliga frigörelsen, människornas karaktärsdanning. Den andliga kapitalismen och de andliga kartellerna, som ännu hyllades av alla partier, vore den yttersta fienden till en världsordning.

10. En i sak god författning vore också en betingelse. Formaldemokrati borde vika för realdemokrati, d. v. s. en ordning som byggde på sinnelagets demokratisering och icke blott formernas. Människorna måste samlas under ledning av sanningar i stället för att splittras av läror och partier. Det gamla partiväsendet ruinerade allt.

11. Människornas fullständiga avvärning vore en livsfråga. Den allmänna värnplikten och det övriga nationella krigsväsendet skulle avrustas. Nedsättning allenast i rustningarna hotade med nya äventyr och innebure inget löfte om upprättelse.

12. Respekten för människans liv måste vara ett axiom och följaktligen dödsstraffets avskaffande en kulturnödvändighet för ett världssamhälle.

13. Skuldfrågan i kriget skulle avskrivas. Systemet Europa bure skulden och allra minst borde vissa folk nu umgälla mera än andra. Var och en skulle vidkännas sina krigsomkostnader och hela världen bidra till att återuppbygga de härjade trakterna.

Första kammarens protokoll 1919. Nr 13.

*Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
uppgörelser
m. m.
(Forts.)*

Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
uppgörelser
m. m.
(Forts.)

I en inom första kammaren väckt och till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 115, hade herr *Lindhagen* vidare hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till att vid den blivande, även för vårt land betydelsefulla fredsuppgörelsen framhölls såsom förutsättning för en varaktig fred och ett bestående staternas förbund, att Asiens och Afrikas folk lika väl som Europas och dess kolonialländers toges med i uppgörelsen på samma gång och med lika rätt, samt att sålunda

1:o) även Asiens och Nordafrikas kulturfolk, fast bosatta såväl som nomader, finge rättighet att själva väsentligen bestämma över sina öden, och att följaktligen dessa folkslag, såsom indiars, turaners, persers, egypters och alla övrigas önsknings om självbestämmningsrätt borde vinna största beaktande;

2:o) de hjälplösa naturfolkens mänskliga rättigheter iakttoges och även för dem en respekterad plats förbehölls vid den blivande fredskongressen;

3:o) en broderlig samverkan mellan Östern och Västern betonades så mycket mera vara av förhållandena påkallad som de stora minnena ur Österns kultur överskuggade Europas samt bådas olika väsenart kunde gagneligt komplettera varandra och borde sammansmälta till ett.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner nr 114 och 115 icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Herr talman! Då åren 1916 och 1917 uti riksdagen behandlades åtskilliga motioner, framförda bland annat från liberalt och högersocialdemokratiskt håll om parlamentarisk kontroll å utrikespolitiken, framhöll också dessa motionärer, som då befunno sig i opposition, och av deras talesmän i konstitutionsutskottet vissa önskemål särskilt med avseende på de händelser vi nu uppleva i världen. De framhöll således, bland annat, att, när i skilda länder kravet reses på förändringar, genom vilka folkrepresentationerna göras delaktiga i åtminstone de betydelsefullaste utrikespolitiska avgörandena samt erhålla vidgad kontroll över desamma, innebär detta icke blott ett uttryck för folkens självkänsla, utan också en strävan att på så sätt vinna ökade garantier mot ett återupprepande av den katastrof, som nu övergår Europa, och därmed bidra till att läsa grund för »en varaktig fred». De betonade vidare, att de prövningar, som vårt land genomgått under den hittills tillryggalagda delen av krisen, ej mindre än de prövningar, som kunna förväntas i fortsättningen, måhända även i samband med den slutliga uppgörelsen och under krigets efterverkningar — dessa redan inträffade eller framför oss liggande prövningar ställa ojämeförligt starkare krav än förut på regeringens och riksdagens samarbete i utrikespolitiska angelägenheter. De menade, att svenska folket behöver och bör äga rätt att genom sin representation bliva delaktigt i sådana avgöranden, som kunna bestämma

över hela dess öde. De erinrade allvarsamt om, att det är en angelägenhet av yttersta vikt att, så långt möjligt är, skapa garantier för en fast och förtroendefull samhörighet mellan regering och folk i de stora utrikespolitiska spörsmålen, och de tilltrorde sig påstå, att en sådan samhörighet utgör den bästa borgen för att vårt land skall kunna i sitt förhållande till andra länder uppträda med samlad kraft, till värn för sin självständighet och sina livsintressen o. s. v.

Jag vill blott tillägga, att de också betonade, att den svenska riksdagen länge varit i en sämre ställning i detta avseende än de flesta andra representationer och att denna efterblivenhet blivit ännu större genom den utveckling som under världskriget skett i andra länder, och som hos oss haft mycket ringa motsvarighet.

Denna ringa motsvarighet fortfar på ett lika framstående sätt ännu i dag. Nu står nämligen i alla fall inför dörren en uppgörelse eller åtminstone försök till en uppgörelse, som måhända skall göra slut på de prövningar vårt land genomgått, och om vilka dessa motionärer och reservanter sade, att just dessa ställa särskilda krav på samarbete mellan regering och riksdag. Nu är väl om någonsin den situationen inne, då svenska folket bör bli delaktigt i sådana avgöranden, som kunna »bestämma över dess öde».

Dock, högern säger ingenting — jag vet icke, om man kan säga givetvis eller om det beror på överläggning i saken. Men vad göra de nu vordna regeringspartierna för att infria sina löften från sin egen oppositionstid, från åren 1916 och 1917? Vad mena de över huvud taget med samhörighet mellan regering och folk, och vad inbegripa de under folket? Menas därmed endast partiledarnas diktatur i hemliga utskottet med bibehållande av dess hemlighet, eller avses därmed vi alla? Det är en fråga, som man kan ställa till regeringspartiernas ledning. Vad säger huvudmotionären i denna kammare, herr Kvarnzelius? Vad menar han om situationen? Detta utskottsbetänkande, som nu föreligger med sin eniga front och sin obrutna koalition mellan alla partier, svarar på min fråga på följande sätt:

Utskottet är också förvissat om, att Kungl. Maj:ts regering, i den utsträckning och på det sätt den finner möjligt och lämpligt, verkar för att vid den pågående fredsunderhandlingen de internationella förhållandena bliva på ett tillfredsställande sätt ordnade.

Ja, det tror jag också, och det kan icke bli på mer än ett sätt, regeringen gör vad den gör. Men i motionen är icke fråga om detta, utan i den förmenas, att också riksdagen och dess representanter skola få ha sin mening om saken och diskutera denna mening. Denna servilitet, fortfarande, under regeringen har ju länge varit utmärkande för utrikespolitiska frågor. Men nu för tiden finna vi, att världens alla frågor hänga ihop, och att samma avgörande, som riksdagen behöver i inrikespolitik, behöver den också i lika hög och kanske ännu högre grad i utrikespolitiska frågor.

Det var en viss flykt i alla fall över det gamla lantmannapartiet. De sade till sina ledare: intill regeringens dörr följa vi, men

*Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
uppgörelser
m. m.
(Forts.)*

Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
upplygelser
m. m.
(Forts.)

icke längre. Det var också den tiden en viss flykt över deras förhandlingar, och den andliga verkligheten tilläts då och då att mitt ibland de många materiella bestyren blåsa något av sin försonande anda över hela det stora spektaklet.

Men huru är det nu? Trots alla försäkringar, spåras intet försök, intet uppsåt ens från regeringsmakten till samarbete med riksdagen i den nuvarande situationen och inget behov gör sig häller gällande från riksdagsmännen. Jag kan icke fatta detta annat än som naturligt. De gamla bönderna sutto på sina hemman, de kände sig fria och trygga, de fingo icke så många ambitioner och därför tyckte de, att det var nog med, att de hävdade sin position. Högern sitter med sina kapital och har det också bra och har icke någon längtan till regeringsmakten och icke någon särskild vördnad för densamma, om än något mer än de gamla bönderna i andra kammaren. Men de liberala och socialdemokratiska partierna i vår tid? Tyngdpunkten hos liberalerna — jag förklarar det så — ligger hos tjänstemannaklassen, som består av löntagare, och tyngdpunkten hos socialdemokraterna ligger hos arbetarna, som också äro löntagare. Tills den sociala frågan blir löst få de föra sin rotlösa tillvaro och hoppa från pinne till pinne, vilket bönderna icke behövde. Alla vilja komma ett pinnsteg högre för att få det bättre naturligtvis, och då kommer alltid taburetten att framstå som det högsta pinnsteget, och då har man också den största vördnad för detta klivande på partikarriären. Detta är icke medvetet, men det ligger i sakens natur, vilket bäst visar, huru nödvändigt det är att lösa den sociala frågan, så att man icke blir hänvisad till beroende av andra, utan kan som bonden och kapitalisten sitta trygg på sitt eget. På det viset framkallar emellertid formaldemokratien knappast någon världens föryngring och förbättring.

Vad tror man nu för övrigt att en regering ämnar göra, som icke själv vill, att riksdagen skall ha en egen mening? Jo, regeringen eller rättare sagt tre enskilda av regeringen därtill kallade personer ha i samråd med liknande delegationer från Norge och Danmark framlagt ett förslag om nationernas förbund som skulle sändas eller kanske redan sänts till Versaille. Trots alla varningar mot sekretessen från vänsterpartierna, då de voro i opposition, bredde den sin slöja tätare än någonsin äver detta lilla harmlösa förslag. Under förhållandenas tryck publicerades det slutligen. När man ögnar något på det, finner man ett samvetsgrannt formellt juridiskt arbete, byggt på Haagkonventioner för länge sedan och icke ett enda stänk av världskrigets blod har besudlat den polerade ytan i paragraferna! Knappast ett alvarsord möter ens i motiven om denna tilldragelse, ingenting har inträffat.

Så framställdes en interpellation, om icke regeringen åtminstone skulle infordra riksdagens yttrande över denna insats från Sveriges sida i världsfreden om nämligen tre personer fått ett hemligt regeringsuppdrag att skriva ned något, skall detta nödvändigt obesett anses som svenska folkets hjärtesuck till de övriga natio-

nera vid uppgörelsen? Jag svarar obetingat nej. När förr av oss fredsaktivister utrikespolitiska ämnen förebragtes i riksdagen och man även då fick tala inför partiernas obrutna front, satt dock utrikesministern vanligen på sin plats. Åtminstone under högerregeringen utblev herr Wallenberg sällan utan hörde på vad en vanlig representant för svenska folket hade att säga. Nu, när »demokratien» sitter vid regeringen, är man för förnäm att höra på några representanter för det enkla folkets meningar. Med andra ord: jag märker, att jag talar för döva öron, men jag gör det i alla fall. — Jag ber att få gratulera, då jag nu ser, att utrikesministern kommer tillstädes. Jag bad nyss vid ett sammanträffande i korridoren ministern att komma hit. —

Nu säger man också, och det sade statsministern mig nyligen likaledes i korridoren, att man håller på att utarbeta ett förslag, varigenom riksdagen skall få vidgad befogenhet i utrikespolitiska angelägenheter, och då måtte det väl vara nog. Det blir framlagt någon gång till denna riksdag. Vad betyder det? Det betyder, att vi en gång i framtiden, när förslaget genomgått grundlagsenliga former, få slutligen i hamn ett nytt förslag, och då är i alla fall tillfället att ingripa i den stora uppgörelse, som nu skall draga upp grundritningarna till världen förbi, och vad är det då för nytta i den högviktiga angelägenheten med denna nya formaldemokrati? Vad vi behöva är att riksdagen får vara med just nu och tala också om svenska folkets tankar, men icke att man endast inhämtar tre betrodda, aktningvärda enskilda personers åsikt om en lämplig formalförfattning för skapandet av ett förbund mellan staterna. Jag vill således säga, att genom detta förslag — och något annat hava vi icke hört talas om, att det föreligger. något annat än det skandinaviska förslag om ett nationernas förbund — genom detta bli icke våra livsintressen tillgodosedda så som de liberala och socialdemokratiska motionärerna fordrade 1916 och 1917, och icke heller bli mänsklighetens intressen tillgodosedda, vilka det också är vår skyldighet att föra talan för. Utöver detta förslag gå Wilsons 14 punkter ganska långt, och vad regeringen tänker om dem och på vad sätt regeringen vill verka för dem, veta vi icke. Men vi från svenska folkets djupa led, många och långa, vilja att man verkar för den anda, i vilken dessa punkter äro avfattade.

Men vi kunna icke undgå att fästa uppmärksamheten på, att detta icke heller är tillräckligt, och man finner också huru det börjar knaka överallt i de tillämnade uppgörelserna. Versailles artar sig icke lugnande, Wilsons fjorton punkter kämpa en hård kamp och röna mothugg även i sitt eget hemland. Moskva är som en åska.

Varför? Jo, därför, att ingen som helst regeringsmakt kommer med ett helt mänskligt program. Ingen kommer med vad som predikas om söndagarna, ingen kommer med den ekonomiska, andliga och politiska frigörelsen, byggd på mänsklighetens gamla sanningar.

*Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
uppgörelser
m. m.*

(Forts.)

*Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
uppgörelser
m. m.
(Forts.)*

Om alla gjorde detta, då skulle vi alla tro varandra, och då kom det vidunderliga. Men nu komma regeringarna var på sitt håll endast med formella ideal och endast med en del av dessa och allt detta till på köpet genomsyrat av deras små baktankar, var och en på sitt håll. Ingen tror den andra mer än jämnt, misstroendet växer därför upp som ett frodigt ogräs på de förespeglade kulturmarkerna. Det hela brister. Det är detta, de föreliggande två motionerna velat fästa uppmärksamheten på. Det är icke endast min privata mening detta, utan jag framför den såsom representant i svenska riksdagen för den folkliga svenska freds rörelsens meningar, i förbund delvis med motsvarande strömningar i andra neutrala länder. Det är de krav, som framställts av fredskongresserna i Varberg 1915 och Stockholm 1916, anordnade av svenska freds- och skiljedomsföreningen. Det är de krav, som utströmmade ur Fordexpeditionens appell från Haag till dess neutrala konferens; det är 1916 års fredskommittés verksamhet, det är goodtemplarungdomens och andra organisationers freds rörelser oavlåttligt verksam i synnerhet vid julhelgerna under världskriget; det är deras krav som framkomma i dessa motioner.

Jag kan här icke genomgå alla punkter — de äro tretton i den ena, utgörande sammanfattningen av ett detaljerat program, och tre i den andra motionen — jag skall blott i allra största korthet tala om huvudinnehållet.

Då möter först den sociala frågan. Den ligger bakom världskriget. Den betyder allas rätt till människovärdig tillvaro och likvärdig uppfostran. Hur kan någon tro, att man skall kunna framtvunga ett förbund mellan stater, då inom varje stat den sociala frågan är olöst? Kan man skapa ett fredligt förbund av vulkaner? Omöjligt! Det är en chimär. Kunna vi inbilla oss, att det blir lugn och harmoni genom att gömma huvudet i busken inför dessa oerhörda realiteter? I den punkten tiger Versailles, Wilson är gåtfull, här är Moskva ensam den, som för ett tydligt språk.

Vidare må erinras om den andliga kapitalismen, som är uppbyggen av alla partier. Vid eftertanke finna vi, att de andliga kartellerna följa precis samma lagar som de ekonomiska trusterna och att de äro den andra huvudorsaken till världskriget. Om de andliga realiteternas undertryckande i politiken äro alla partier här i landet, ända från yttersta högern till yttersta vänstern, ense.

Så kommer en tredje punkt, nationalitetsfrågan. Vad menar egentligen Europa med att icke tänka på Asien och Afrika. Nu breder sig tystnaden mörk och hotande över de gamla världsdelarna. Hur kan det vara möjligt att tala om ett förbund mellan folken, krigens avskaffande och sådana saker, om man tiger ihjäl dessa båda världsdelar och deras folk och betraktar deras dagsfrågor såsom oviktiga ämnen i diskussionen om en världsfred?

Jag vill tillägga: om det slutligen lyckas att skapa en nationell statsbildning på nationer hur skola dessa nationer kunna förstå varandra, om de icke genomföra ett världspråk, som inläres i alla skolor i världen? De äventyra att på grund av bristande andling gemen-

skap komma i ständiga konflikter med varandra och fortfarande betrakta varandra såsom intressenter med stridiga intressen.

Nu har utskottet i denna punkt i alla fall givit två små erkännanden i motiveringen. Utskottet säger, att det icke underskattar »de varma känslor och ideella motiv, som ligga till grund för nu ifrågavarande motioner.» Detta är mycket vackrare sagt än någonsin inom andra kammaren i något utskottsbetänkande, och därför känner jag mig för ett ögonblick, som om jag vore delvis i en något bättre värld. Och så säger utskottet mot slutet, sedan utskottet kastat sig i armarna på regeringen med blint förtroende, att »det ännu lärer vara ovisst, vilken ställning Sverige kommer att intaga vid fredskongressen och därmed sammanhängande internationella uppgörelser», varjämte utskottet tillägger, att »för övrigt motionärens framställning åtminstone icke i allo synes kunna läggas till grund för positiva förslag». Nå, det ursäktar jag verkligen utskottet för! Jag har icke begärt, att utskottet, även med en i handling välvillig uppfattning, genast skulle sluka alla dessa sexton punkter och ännu mindre det specificerade program, varav de utgöra en sammanfattning.

Avrustningen, för att taga ett annat exempel, är också en död punkt för närvarande. Utan människornas fullständiga avvapning måste tillkomsten av ett nytt liv möta oavslätliga vanskligheter. Så länge vapen finnas i mängd, komma de att locka djuret inom oss med en förunderlig makt.

Detta var nu ett par små anslag i motiveringen för att vara snäll och tröstesam mot motionären. Men då vi se på resultatet, är det i alla fall fortfarande så, att utskottet står med obruten partifront emot sakens framfärd och emot svenska folkets delaktighet i utrikesstyrelsen, detta ej blott till skenet utan även i realiteten. På en obruten front stå herrarna allesammans. Jag känner igen det från andra kammaren, ty där var det på precis samma sätt.

Inför en sådan parlamentarism svara nu bolsjevikerna följande: denna majoritet, ur vilken man aldrig kan få fram någonting, som föryngrar världen, är icke livsduglig, om den överhuvud är majoritet. Vi kunna icke låta världen förruttna. Det finns ingen annan utväg än att, vare sig vi äro få eller många, vi övertaga makten och försöka göra slag i saken. Stå de emot oss med våld, måste vi också taga till våld. Punkt och slut.

Vi s. k. humanister vilja icke slå om i våra grundsatser och börja att i desperation tillämpa det gamla samhällets gamla metoder. Vi tro icke att man lyckas på den vägen och personligen är det så mot vår inne natur, att vi hellre gå bort från allsammans.

Men vi tro däremot, att denna eniga front ifrån partiernas övre lager mot de högsta livsvärdenas införande i den praktiska politiken, i regeringarnas och parlamentens verksamhet, bör och kan mötas och en gång i tiden skall brytas av en enig front från partiernas nedre lager, och det är på den grund, vi börjat bilda en humanistisk sammanslutning. Åtminstone måste vi hoppas därpå, och det är i denna känsla och under erinran, såsom det står i motionerna, att de ställen, dit regeringen bör vända sig med sina krav är Moskva, Versailles och

*Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
uppgörelser
m. m.
(Forts.)*

Om vissa
kravs fram-
hållande vid
förestående
internationella
uppgörelser
m. m.
(Forts.)

Wilson — ty de tre komplettera varandra — som jag slutar med att sammanfatta det detaljerade programmets sammanfattning i sexton punkter i följande ytterligare sammanfattande yrkande:

att riksdagen med anledning av ifrågavarande motioner ville an hålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande och vid de kommande fredsuppgörelserna från svensk sida göra gällande, att en varaktig fred och mänsklighetens frigörelse endast nås genom allsidigt hänsynstagande till de ekonomiska, andliga och politiska sanningar, som sedan gammalt framhållas såsom oundgängliga ledstjärnor för en bättre värld.

Herr Borell: Jag tillåter mig på de skäl, utskottet anført yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i fråga om nu föreliggande utlåtande hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen med anledning av ifrågavarande motioner skulle an hålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande och vid de kommande fredsuppgörelserna från svensk sida göra gällande, att en varaktig fred och mänsklighetens frigörelse endast nåddes genom ett allsidigt hänsynstagande till de ekonomiska, andliga och politiska sanningar, som sedan gammalt framhållits såsom oundgängliga ledstjärnor för en bättre värld.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles herr *Lindhagens* under överläggningen framställda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 23.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga ntskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för internationell överenskommelse i syfte att betrygga nationella minoriteters rättigheter inom vissa statssamfund m. m.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 116, hade herr *Lindhagen* hemställt,

Om internationell överenskommelse till skydd för vissa nationella minoriteter m. m.

1:o) att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till att vid fredsuppgörelserna internationell överenskommelse träffades för betryggande av nationella minoriteters rättigheter inom statssamfund, där olika nationer oundvikligt eller lämpligen måste leva tillsammans, och att därvid även tillsåges, att den svensktalande befolkningen i Finland och Estland bleve behörigen tillgodosedd;

2:o) att riksdagen ville låta undersöka, vilka krav på undervisningen i modersmålen och tillgång till litteratur eller andra önskingar, som kunde hysas av den lapska och finsktalande befolkningen i Sverige, samt eventuellt underställa internationellt avgörande av svenska statsmakterna prövade föreskrifter för tryggande av dessa nationaliteters intressen.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angivna skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Jag skall be att till en början få rätta en felskrivning i motionens kläm. Det står där i hemställan, 1:o att riksdagen ville anhålla etc., 2:o att riksdagen ville låta undersöka etc., men i stället skall det stå, »hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte 1:o taga initiativ» etc. »och 2:o låta undersöka» etc., och jag ber att mitt yrkande får innefatta klämman i den av mig nu framställda avfattningen.

I denna motion har jag nu berört en fråga, som är mycket aktuell och som även av fredsfolk från olika läger ansetts vara en av de främsta, som borde bli förämål för uppmärksamhet vid världsfreden, och då är det också av vikt att få veta, om det gjorts eller skall göras någonting för att internationellt avgöra, huru nationaliteter av olika slag, som måste bo i samma statssamfund, skola kunna draga någorlunda jämnt, både för sin egen skull och för att icke en missämja skall framkalla världskonflikter.

Om här borde ingripas ifrån något håll, är det ifrån neutralt håll och i all synnerhet från Sverige, då vi hava stamförvanter på andra sidan havet, vars intressen vi måste bevaka. när man icke gör det på det egna hållet, därför att alla försök att på något sätt skydda svensk befolkning i den finska författningen hittills avslagits av den stora finska majoriteten även i det nuvarande stympade finska parlamentet.

Men så hava vi ju också själva folk bland oss av annan nationalitet, och då bör enligt min uppfattning varje stat föregå med föredöme och börja med sig själv. Så snart staterna göra detta, bli de

Om internationell överenskommelse till skydd för vissa nationella minoriteter m. m.

(Forts.)

bönhörda på andra håll, ty det är de egna föredömena, som verka med sin makt på så sätt, att alla måste böja sig för desamma. Men, säger man, att vi bry oss icke om att göra så med våra egna främmande folk, men gör ni det med våra folk, då blir det ett bleklagt nej, ni äro, säger man, bara hycklare, mina herrar. Ur den synpunkten, för att kunna få en egen inre kraft i denna frågas behandling genom att börja med oss själva, har även denna motion väckts.

Jag har icke kunnat förebringa någon utredning ty man vet icke, hur det förhåller sig med lapparnas och särskilt finnarnas egna önskemål. Utskottet har emellertid infordrat yttrande från biskopen i Luleå stift, och av detta utlåtande få vi veta en del saker. Jag har den största akten för den ifrågavarande auktoriteten, men det var icke det, motionen ville veta, utan motionen ville veta vad dessa folk själva hade för önskemål, och förrän man hört det av dem, blir denna sak icke alls tillgodosedd. På dessa skäl, herr talman, och för att icke bliva vidlyftig, ber jag få yrka bifall till motionen.

Herr **B o r e l l**: Jag ber att till vad utskottet anfört endast få lägga, att, såvitt utskottet har sig bekant, ifrån den finsktalande befolkningens sida icke framkommit något yrkande, gående ut på undervisning i det finska språket. Men tvärtom är intresset bland finnarna för undervisning i riksspråket synnerligen stort. Enligt utskottets mening kan något råkallande av internationellt ingripande med avseende å de åtgärder, som från svensk sida vidtagas för att tillgodose lapparnas och finnarnas kulturella och ekonomiska intressen, icke ifrågakomma.

På dessa skäl och under åberopande av vad utskottet i övrigt anfört, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **L i n d h a g e n**: Jag ber få begagna detta tillfälle för att, ehuru med en viss illojalitet emot herr talmannen, säga, att jag i mitt anförande i förra ärendet glömde åtskilligt om ausrustningsfrågan, och vad därmed äger sammanhang.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande det under behandling varande utlåtandet vore yrkat dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr **L i n d h a g e n**, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den av honom väckta motionen med den rättelse, att den däri gjorda hemställan skulle avse, att riksdagen ville anhålla, att **Kun gl.** Maj:t måtte

1:o) taga initiativ till att vid fredsuppgörelserna internationell överenskommelse träffades för betryggande av nationella minoriteters rättigheter inom statssamfund, där olika nationer oundvikligt eller lämpligen måste leva tillsammans, och att därvid även tillsåges, att den svensktalande befolkningen i Finland och Estland bleve behörigen tillgodosedd;

2:o) låta undersöka, vilka krav på undervisningen i modersmålen och tillgång till litteratur eller andra önsknigar, som kunde

hysas av den lapska och finsktalande befolkningen i Sverige, samt eventuellt underställa internationellt avgörande av svenska statsmakterna prövade föreskrifter för tryggande av dessa nationaliteters intressen.

Vid härefter framställda propositioner å berörda yrkanden bifölls utskottets hemställan.

Om internationell överenskommelse till skydd för vissa nationella minoriteter m. m.
(Forts.)

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om åläggande för den nya försvarskommissionen att överväga lämpligheten av ett moderniserat indelningsverk.

Om lämpligheten av ett moderniserat indelningsverk.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 5, hade herr *Pålsson* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den nya försvarskommissionen ålades att vid utarbetandet av en ny härordning även överväga, om ett moderniserat indelningsverk vore lämpligt för vårt land.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återropade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Greve *Wachtmeister, Henning*: Herr greve och talman! Det torde verkligen kunna anses vara ett säreget tidens tecken att i dag på kammarens bord föreligger en motion om införande av ett moderniserat indelningsverk. Det ligger helt visst mycket i den tanken, ehuru det torde vara naturligt, att motionären icke avser att bygga härordningen i sin helhet på införandet av indelningsverket.

Motiveringen till denna motion är ju synnerligen kort, men jag anser dock, att densamma är ganska uttömmande och till fullo visar de skäl, som förmått motionären att väcka motionen. Detsamma kan man dock tyvärr icke säga om slutklämmen, ty den är mycket kringskuren. Det hemställes i denna om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att den nya försvarskommissionen skulle åläggas att utarbeta en ny härordning. För det första bindes Kungl. Maj:t därigenom vid att på ett visst sätt utreda detta ärende, och för det andra föreslås det att åt en kommission, som ännu icke finnes, åtminstone icke på det sätt, man avsett, att den skulle komma att se ut, överlämna utredningar av ärendet ifråga. Jag anser, att utskottet har behandlat motionen ganska snävt. Utskottet framhåller bland annat, att det icke har velat gå in på frågan huruvida införandet av ett moderniserat indelningsverk vore lämpligt eller tillrädligt. Det är väl för mycket sagt! Nog bör väl ett utskott gå in på en fråga, då det gäller att avgöra, huruvida utskottet skall föreslå en skrivelse just i den frågan eller icke.

Vidare framhåller utskottet, att utskottet håller före att Kungl. Maj:t under alla förhållanden icke skall underlåta att taga hänsyn

Om lämpligheten av ett moderniserat indelningsverk.
(Forts.)

till dessa synpunkter, som kommit fram i motionen. Det är väl icke så säkert, ty om en motion kommit fram och eventuellt blivit avslagen, är det icke sagt, att Kungl. Maj:t anser sig hava skäl att taga upp den tanke, som ligger i motionen, och föra den vidare. Utskottet framhåller även, att det icke är lämpligt att i en detalj föregripa den tillämnade utredningen. Det kan väl icke vara att föregripa en utredning att giva Kungl. Maj:t direktiv rörande en viss detalj, som kan anses vara skäl för att utreda jämte de övriga. Lämpligast hade väl varit, om utskottet hade stuvat om motionens kläm något, så att den blivit litet mera tilltalande. Jag menar just vad chefen för generalstaben yttrat i sitt utlåtande, att om en utredning skall göras, så bör det överlämnas åt Kungl. Maj:t att bestämma sättet för denna utredning. Motionären har hemställt, att Kungl. Maj:t skulle genom en kommission låta utreda detta, men det skulle ju, om motionen blir bifallen, Kungl. Maj:t icke kunna rätta sig efter utan att först i sin helhet pröva saken. Att sålunda ändra om klämman så att det hemställs, att Kungl. Maj:t ville pröva frågan i sin helhet, torde icke, enligt mitt förmenande, vara att gå utom motionsfrågan. Visserligen torde denna fråga vara något tidigt väckt, men den är så viktig, att den förtjänar ett bättre öde än att helt enkelt glömmas och då nu frågan är väckt, skall jag för min del anhålla att få hemställa om bifall till motionen, dock på ett visst sätt. Jag skulle önska, att ur motionärens hemställa följande ord utgå: »att den nya försvarskommissionen ålägges att vid utarbetandet av en ny härordning även». I stället skulle jag vilja insätta orden: »Kungl. Maj:t behagade», så att det hela skulle lyda så: »hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t behagade överväga, om ett moderniserat indelningsverk vore lämpligt för vårt land.» Det kan ju icke vara till någon skada att skriva på så sätt, ty skulle Kungl. Maj:t icke finna skäl föreligga till att på något sätt taga fasta på motionen, så kommer Kungl. Maj:t icke att vidtaga någon åtgärd i saken, men å andra sidan kastar man icke bort tanken på att i någon form tillgodogöra sig indelningsverkets erfarenheter genom att skriva så som nu föreslagits. Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka bifall till motionen på sätt jag här haft äran föreslå.

Herr W e l a n d e r: Herr greve och talman, mina herrar! Utskottet har utformat sitt avböjande utlåtande utslutande med hänsyn till det läge, vari försvarsfrågan nu befinner sig. Genom statsministerns anförande vid tillsättandet av den försvarskommission, om vi så får kalla den, som tillsattes i slutet av förra året, är det för riksdagen fullt bekant, att regeringen har för avsikt att taga hela försvarsfrågan i övervägande genom tillsättande av en särskild kommission. Under sådana förhållanden anser utskottet det icke vara lämpligt, att riksdagen skulle genom särskilda skrivelser framhålla en lösning vare sig i den ena eller andra riktningen, genom att särskild indelningsverket skulle återinföras eller genom värning eller på annat sätt. Detta är beroende därpå, som statsministern också säger, att förhållandena i världen ännu icke äro så stadgade, att man vet i vilken

riktning en utredning om vår försvarsfråga kommer att gå. Det skulle kunna hända att tillståndet i världen är sådant då, att våra försvarskrafter icke behöva en sådan omfattning att vi hava bruk för en nytt indelningsverk, men det kan också hända, att ställningen är mörkare och att ett försvar, grundat på indelningsverket, skulle bliva för svagt. Tiden är icke inne vare sig för Kungl. Maj:t eller en motionär att ange ett visst sätt, på vilket frågan bör lösas.

Om lämpligheten av ett moderniserat indelningsverk.

(Forts.)

Den siste ärade talaren ansåg, att motionen har blivit för snävt behandlad i utskottet och att den har förtjänat ett bättre öde. Det är med hänsyn till det läge, vari frågan ligger, som den fått denna snäva behandling och det är icke på grund av dess egen innebörd. Han tillade att det icke kunde skada om man skriver. Jag tror, att en sådan motivering icke brukar godkännans av riksdagen. Man skriver väl icke enbart, då det icke skadar, utan därför att man anser det vara behöfligt och nödvändigt, och i denna fråga, har utskottet för sin del icke ansett det vara behöfligt eller lämpligt, att riksdagen, skulle hos Kungl. Maj:t ange några bestämda direktiv eller visst sätt, på vilket försvarsfrågan i en framtid skulle kunna komma att lösas.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att rörande föreliggande utlåtande yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av greve *Wachtmeister, Henning*, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen med den ändring, att orden »den nya försvarskommissionen åläggas att vid utarbetandet av en ny härordning även» utbyttes mot »Kungl. Maj:t behagade».

Därpå gjorde herr talmannen propositioner jämlikt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Greve *Wachtmeister, Henning*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen med den av greve *Henning Wachtmeister* föreslagna ändring.

*Om lämp-
ligheten av ett
moderniserat
indelnings-
verk.*

(Forts.)

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 22.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, beslöts på hemställen av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen skulle nedtagas.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, väckte en motion, nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spritdrycksaccis m. m.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker;

nr 17, i anledning av väckta motioner om höjning av stämpelavgiften för spelkort;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.; och

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till avhjälpande av genom kristiden föranledda svårigheter för jordbruket m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 136, angående pension till förre båtsmännen Lars Johan Salomonsson Löfskog, Carl Andreasson Lundby och Johan August Carlsson Palmqvist.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,46 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 7 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 140, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under fjärde huvudtiteln för täckande av under år 1918 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag;

nr 141, angående anslag å tilläggsstat för år 1919 under fjärde huvudtiteln för anskaffande av instrument och inventarier m. m. för garnisonsjukhuset i Stockholm;

nr 142, angående tillägg till gällande grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar;

nr 151, om anvisande av medel till understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter;

nr 154, angående disponerande av 1918 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 155, angående understöd från allmänna indragningsstaten till vice kommissionslantmätaren K. V. K. Ekstrands änka och en son; samt

nr 160, angående höjning av anslaget till kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet.

Justerades protokollen för den 1 och 4 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att borgmästaren *Knut von Geijer* nå grund av luftrörskatarr med feber är under närmaste tiden oförmögen att delta i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Stockholm den 5. 3. 1919.

Erik Tengstrand,
leg. läkare.

Herr landshövding *Fredrik Holmquist* är av sjukdom (influen-
sa) tillsvidare oförmögen deltaga i riksdagens arbeten, intygas.
Stockholm den 6 mars 1919.

I. Jundell,
professor.

Att ledamoten av riksdagens första kammare advokaten *Otto Mannheim* lider av influensa och under några dagar är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygas.
Stockholm den 7 mars 1919.

Fürstenberg,
leg. läkare.

Anmälades och bordlades
bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 55 § 2 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker; och

nr 16, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa delar av förordningen angående försäljning av rusdrycker;

andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om åvägbringande av sådan ändring i gällande bestämmelser angående jordavsöndring, att särskilt namn och nummer åsättas avsöndrad lägenhet; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om lönetillägg till viss personal vid Strömsholms och Flyinge hingstdepåer m. m.; och

nr 29, i anledning av väckt motion om statsbidrag till den av Jordbrukarungdomens förbund bedrivna verksamheten bland landsbygdens ungdom.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd avlöning åt t. f. verkmästarna vid Åkers krutbruk C. A. Malmsten och J. E. Eriksson;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för krigsarkivarien Severin Bergh att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vaktmästaren vid artilleristaben Johan Richard P:son Ljung att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt ålderstillägg åt t. f. tjänstemannen i andra lönegraden i marinförvaltningen Reinhold Casper Theodor Näsman;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av merkostnader för elektrisk installation i sjökrigsskolan m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ökade medel för tandpolikliniken vid flottans station i Stockholm; samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för musikfanjunkarna, musikdirektörerna Ernst Emanuel N:son Willners och Gustaf Emil Hessler att med bibehållande av viss befattning åtnjuta tillfällig löneförbättring.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 48, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 228, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1. i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:tt angående lämnande av bidrag till åstadkommande av samlingslokaler, avsedda att gagna folkets samhälleliga behov och kulturella strävanden, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 29, bevillningsutskottets betänkanden nr 14 och 17—19 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 25—27.

Herr *Lamm* väckte en motion, nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 155, av herrar *Almer* och *Kaijser*, angående avlöningstillägg för provinsialläkaren i Ullareds distrikt; och

nr 156, av greve *Wachtmeister*, *Axel*, angående skrivelse till Konungen med begäran om framläggande av förslag till lösande av provinsialläkarnas bostadsfråga.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionerna nr 140, 141, 151

och 160 till statsutskottet, propositionerna nr 142 och 155 till bankoutskottet samt propositionen nr 154 till jordbruksutskottet.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 3,16 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
